

Poštnina plačana v gotovini.

SOCIALNA MISEL

I. LETNIK

MAREC 1922

MESEČNIK

za vse panoge so-
cialnega in kultur-
nega življenja.

Urejata

A. GOSAR in F. TERSEGLAV
TISK JUGOSLOVANSKE TISKARNE

Štev.
3.

„Socialna Misel“ izhaja 15. tega vsakega meseca na najmanj
24 straneh.

Kulturni del urejuje: Franc Terseglav, Ljubljana.
Socialni in ostalo: dr. Andrej Gosar, Ljubljana.

Vsebina:

	Stran
Ivanka Klemenčič: Žena in njeni cilji	73
Dr. P. Angelik Tominec, O. F. M.: Sv. Frančišek — komunist?	76
Dr. Josip Andrić: Kulturne tendencije Radićeva se- ljačkog pokreta	80
Janko Kralj: Mezdni boji in draginja	83
L. Kuhar: Mednarodna zveza za proučevanje social- nega vprašanja	85
Dr. Janko Brejc: Vprašanje imovine dežele Kranjske	88
Dr. Ujčić — dr. Gosar: Vprašanje o svojini	91
Pregled: Naše zadeve	94
Svetovni položaj	94
Četverni sporazum in naša notranja politika	95
Naša zasebna dobrodelnost	96
Vstajajoča Indija	98
Socialna izobrazba	101
Socialno vprašanje in gibanje	101
Zadružništvo na Primorskem	103
Revije	103
Ženski vestnik	104

Odgovorni urednik: dr. Andrej Gosar, Ljubljana.

Upravništvo: Jugoslovanska tiskarna, kolportažni oddelek,
Poljanski nasip, Ljubljana.

Stane 25 Din na leto; za Italijo 15 lir; za Ameriko 2 dolarja.

Posamezna številka stane 3 Din.

Ivanka Klemenčič:

Žena in njeni cilji.

Žensko vprašanje in žensko gibanje, ki ga prejšnji vekovi niso poznali v tej obliki, se je prvotno povsodi zanetilo ob gibanjih za politično in kulturno osvoboditev ljudskih množic in narodov (ameriška vojna za neodvisnost, francoska revolucija, gibanje l. 1848. itd.). Gesla o človeških pravicah, o svobodi in ravnopravnosti narodov in posameznika so nujno našla odmev tudi v ženskih dušah. Ženske so se začele zavedati svoje dušnoprosvetne zaostalosti in popolne gospodarske odvisnosti od moža. Česar prej niti opazile niso ali so smatrale kot popolnoma naravno in ob sebi umevno, so začele pod vplivom teh gesel čutiti kot krivico. V prvotni nerazjasnenosti pojmov so prve pionirke ženskega gibanja zahteve po svobodi svojega spola utemljevale z dokazovanjem, da se ženska po svojih zmožnostih ne razlikuje od moškega in da zaostaja za njim le v toliko, v kolikor je moški njene zmožnosti zaslužnil, zaviral njeno izobrazbo in preprečeval njeno udejstvovanje izven domače hiše. Zahtevale so, da se ženstvu v imenu človečanskih pravic otvorijo vsa pota do izobrazbe in dostop do vseh poklicev. Bojno geslo je bilo izenačenje ženske z moškim v vsem javnem pravu, posebno dednem in zakonskem. Iz vsega početka se je postavila tudi v ospredje politična volivna pravica. Neizprosni boj se je napovedal dvojni morali, ki moškemu dovoljuje neomejeno izvenzakonsko uteševanje spolnega nagona, a žrtev te njegove svobode, žensko, pribija na sramotni križ in izkoriščeno neusmiljeno izločuje iz človeške družbe, prepuščajoč jo usodi, ki oskrunja zakon ter dušno in telesno obremenjuje otroke. Organiziral se je boj proti prostituciji in zahtevala popolna abolicija, odprava kasernirane prostitucije.

V tem je pa čimdalje bolj stopalo v ospredje neko drugo vprašanje in gibanje, ki je dalo ženskemu pokretu novo opravičbo, nove misli in nove smeri: socialno. Kar si je prej samo posamezna inteligentnejša ženska iz buržoaznega kroga želela: iz hiše v samostojno življenje, to je bila v razvijajočem se industrijskem gospodarstvu neizbežna zapoved za čimdalje večji del ženstva. Sedaj je ženska s polno opravičbo mogla zahtevati možnosti za izobrazbo in pripravo za razne poklice, ter otvoritve služb in dela zase. Žensko vprašanje se je izkazalo kot del socialnega vprašanja in postalo resno za celo družbo. Pod silo razmer so se jele ženske mladini odpirati strokovne, srednje in visoke šole, ženske so začele prodirati v pisarne in obrti — v tovarnah, domačem delu, stavbinski industriji in v drugem težkem nekvalificiranem delu so smele ženske z otroci vred že iz vsega početka garati za kapitaliste in lakote umirati za njihov profit.

Ženska je postala znaten činitelj v socialnem in gospodarskem življenju, ki mu ni bilo več lahko odrekati vsaj najprimitivnejših državljan-

skih pravic in svoboščin. V posameznih državah so začele ženske dobivati pravico do varuštva, do podpisovanja javnih listin kot priča, do vstopa v politična društva. Po raznih evropskih državah je bilo na dnevnem redu vprašanje ženske volivne pravice, posebno za občine, dočim je mnogo držav severoameriške Unije to pravico že dovolilo. Politične stranke so se začele zanimati za ženske kot politično maso in kot bodoče volivke, a načelo ženske enakopravnosti in ženske volivne pravice je sprejela v svoj program samo socialna demokracija. Socialnodemokratično ženstvo, ki je našlo v svoji stranki — večkrat vsekakor bolj teoretično nego dejansko — varstva vseh svojih zahtev, se z meščanskim ženskim gibanjem ni družilo.

Polagoma se je pa tudi v ideologiji ženskega gibanja samega izvršil znaten preobrat. Kakor se je prej poudarjala enakost ženske z moškim, tako se je sedaj priznavala in naglašala diferencija obeh spolov. Ravno iz te različnosti se je izvajala potreba, da se morata kakor v družini tako tudi v javnem življenju uveljaviti moški in ženski duh, da se doseže srečna skladnost. Razen tega je ženstvo sedaj svoj program razširilo in poglobilo s socialnimi nalogami: organizacija delavk in drugega v pridobitnih poklicih zaposlenega ženstva, varstvo delavk in otrok v obratih (prvotno so emancipiranke vsako izjemo za ženske delavke odklanjale), izenačenje ženskih plač z moškimi po načelu: za enako delo enako plačilo, skrb za polnovredno strokovno izobrazbo ženstva, varstvo mater in dojenčev, skrb za zanemarjeno mladino, stanovanjsko vprašanje. Tu se je porodila tudi misel o enoletni ženski službeni dolžnosti, ki naj bi jo ženska mladina — podobno kakor moška vojaško službo — odslužila, učeč se in služeč po raznih socialnih zavodih in ustanovah ali — po drugem načrtu — v gospodinjstvih šolah. V ostalem pa je ženstvo ohranilo svoj prvotni program: osvobojenje v duševnem, gospodarskem in političnem pogledu.

Pod vplivom splošnega materialističnega toka se je tudi v modernem ženskem gibanju izcimila takozvana radikalna struja, ki se je pa od zmerne celote razlikovala bolj po svojih hrupnih metodah in demagoštvu (angleške sufragete, nemške mladinke), nego načelno. Le v enem sta se obe struji ostro ločili: dočim je zmerno ženstvo ostalo strogo na stališču legalne dosmrtno zakonske zveze, so radikalne — vsaj na Nemškem — sprejele v svoj program pravico ženstva do svobode v spolnem življenju, rodila so se gesla o »pravici do otroka« in podobno. Ta stremjenja so poklicani ženski forumi zavrgli in ostali na etični višini legalnega zakona.

Tako so stale stvari, ko je prišla svetovna vojna. Ta je rešila žensko vprašanje kakor marsikatero drugo kar preko kolena: ženske niso samo smele, ampak so morale v vse službe in v vsako delo: v urade, na železnice, v livarne, municijske tovarne in rudnike. V kmetskih, delavskih in meščanskih gospodarstvih je padla vsa skrb in delo na ženske rame. Večino javnega socialnega dela, ki je bilo začasa vojne tako ogromno, so po vseh kulturnih državah opravljale ženske. Ne glede na vprašanje, v koliko so bile ženske kos nevajenim ogromnim nalogam, je dejstvo —

žalostno sicer! — da bi brez ženskega dela v ozadju svetovna vojna v takem obsegu in tako dolgo dobo ne bila mogoča, ne da bi bilo vse popolnoma propadlo.

To dejstvo in pa revolucionarni duh, ki ga je rodila vojna in ki se je kasneje večinoma omilil v demokratizem — resnični ali navidezni — sta podrla predsodke o ženski enakopravnosti v javnem življenju. Vse revolucionarne in demokratične države: v prvi vrsti tako socialnerevolucionarna kakor boljševiška Rusija, potem Nemčija, Avstrija, Češkoslovaška, skandinavske države, Anglija in Amerika so dale ženskam svoboščine ter splošno in enako volivno pravico. Ostale države slede. Ženskemu študiju se na splošno ne stavijo nikjer več nobene meje, strokovne in srednje šole ter vseučilišča se polnijo z žensko mladino. Večina poklicev, služb in dela je ženskam otvorjeno. Ženske zahteve so v velikih obrisih izpolnjene.

Ali je pa žensko vprašanje sedaj rešeno, to je stvar, ki se je ne bi upali trditi. Morda med ženstvom nikoli ni bilo tako malo zadovoljnosti in sreče, kakor je je sedaj. Pokazalo se je, da je naravni zakon močnejši nego vse drugo, a ta zakon je določil za ženo materinstvo, v katerem edino — bodisi telesnem bodisi idealnem — najde svoje zadoščenje. Ljubezem in dobroto deliti, ljubezem in dobroto prejemati, to je, kakor kaže tudi novejša izkušnja, ves namen ženskega življenja. So pač tudi med ženskami močne osebnosti, ki se znajo po težkih borbah same s seboj dvigniti nad svojo usodo in najti utehe v svojem zvanju izven družine ter javnem delu, toda to so le izjeme. Na splošno je danes ista iskrena in trajna želja vsake ženske, bodisi študirane bodisi preproste, postati žena in mati, imeti lasten dom in biti v njem kraljica, kakor v vseh prejšnjih časih.

Kaj tedaj, ali je bilo žensko vprašanje le umišljeno, proizvod histeričnega umovanja nekaterih žensk? Ne. Ženska je bila do gotove mere res še zaslužjena duševno in gospodarsko. Prav je bilo, da je zahtevala zase pravico do izobrazbe, ki osvoboduje. Prav je tudi imela, zahtevajoč, da se iz vsega početka usposobi za pošteno pridobitno življenje, ker nobena ne ve, ali bo našla sebi primerneža moža in ali bodo dohodki moža toliko, da ji bo ob njem zagotovljen obstanek. Prav je tudi imela, ko je zahtevala v vsem javnem pravu polnopravnost, in prav tudi, ko je zahtevala politične svoboščine. Samo v enem ni imela prav: v kolikor je v vseh teh postranskih stvareh videla svoj končni cilj in v kolikor je v svojem stremljenju za temi stvarmi izgubljala iz vida svoj naravni cilj in v kolikor je zaradi pridobitnega izšolanja zanemarjala pripravo nanj.

Žensko vprašanje je danes rešeno manj nego kdaj prej — prav kakor socialno vprašanje ni rešeno v socialistični Rusiji. Njegove rešitve v bodoče ni smeti več iskati izven družine, dasi morajo ostati ženi nedotaknjene vse že pridobljene in zahtevane državljanske in zasebnopravne svoboščine in pravice. Socializem mora stremiti za tem, da se kolikor mogoče vsakemu človeku omogoči osnutje lastnega doma in vzdrževanje

družine. Geslo bodi: žena se vrni v družino! Socialna zakonodaja ima tu važne naloge. Izobrazba in vzgoja ženske mladine se uredi tako, da pride priprava na gospodinjski in materinski poklic do primerne veljave.

A tudi zgolj v tej smeri se žensko vprašanje ne da popolnoma rešiti. Tu treba še etičnih faktorjev — teh predvsem! Ženska se more čutiti srečno samo ob strani nravno enako visoko čutečega moža, ki v zakonu ne išče samo udobnosti in socialnega ugleda, ampak najvišje socialne cilje, največjo življensko srečo. moža, ki za ženo nima samo denarja ali kvečjemu še spoštovanja, ampak predvsem ljubezen in razumevanje. Da se to doseže vsaj na splošno, je treba, da končno prodre krščanska etika v vsa srca in jih obvlada. Šele potem bo rešeno tudi žensko vprašanje.

Za žensko gibanje vidimo poslej nujnost udejstvovanja v teh-le glavnih smereh: socialne naloge, preosnova ženske vzgoje in izobrazbe v smislu posebnih ženskih nalog, pacifizem in uveljavljenje krščanske etike v življenju obeh spolov.

Dr. P. Angelik Tominec, O. F. M.:

Sv. Frančišek — komunist?

Pogovarjala sva se pred kratkim časom s prijateljem o sodobnih problemih socialnega vprašanja. Med drugim je prišel pogovor tudi na svetega Frančiška in z velikim navdušenjem mi reče prijatelj: »Sv. Frančišek je bil sam komunist.« Iz vsega tona se je videlo, da je hotel s tem pri-stavkom sv. Frančiška posebno povzdigniti.

Ta pogovor mi je prišel pred oči, ko sem bral zadnjo številko »Socialne misli« in v njej kritiko »Delavskih novic«, po kateri je baje rešitev socialnega vprašanja od strani krščanskih socialcev nemogoča, ker le-ti zametavajo razredni boj in za govarjajo zasebno lastnino.

Sv. Frančišek ni bil komunist, vsaj v modernem smislu ne, a nedvomno je bil v izvestnem oziru radikalnejši kakor današnji komunisti. On namreč ni zametaval le zasebne, ampak celo kolektivno lastnino. Prva svoja dva redova, manjših bratov in klaris, je ustanovil na brezlastninstvu. »Bratje naj si ničesar ne prilaste, ne hiše, ne kraja, ne kake druge reči. In kakor tujci in popotniki naj na tem svetu v uboštvu in ponižnosti Gospodu služijo... To je ona vzvišenost najvišjega uboštvu, ki je vas, moje predrage brate, postavila za dediče in kralje nebeškega kraljestva, v časnih rečeh uboge naredila, v čednostih povišala.« (Vodilo r. m. b. pogl. 6.) Znano je, kakšne boje je imel glede popolnega uboštvu, brezlastninstva, s kardinalom Hugolinom pri sestavljanju vodila, in kako ga je v srce zbolelo, da ni prišel v vodilo evangelijski stavek: Ne jemljite na pot ne palice, ne torbe, ne kruha, ne denarja v pasu. Kardinal Hugolin in rimska kurija ni hotela sv. Frančiška morda odvrniti od tega, ker je bil za kolektivno lastnino, saj so stali na tem temelju vsi starejši redovi, ampak odvrniti ga

je hotela od brezlastninstva, ker je on na čisto nov način umeval evan-geljski svet uboštva. Po njegovi razlagi Kristus ni bil svetoval kolektivne lastnine, kakor se je to dotedaj splošno umevalo, ampak p o p o l n o b r e z l a s t n i n s t v o. Njegovi bratje naj bi živeli brez stalnih dohodkov in rent, od dela, in, kjer bi plačilo za delo ne zadostovalo, od miloščine. Vsak prebitek naj bi se razdelil med tiste, ki so bili še revnejši od njih.

In če vprašamo, kako je sv. Frančišek prišel na tako radikalno misel, odgovor na to ni težak. V svoji najbližji okolici, v lastnem mestu Asisiju, je videl lahko zastopnike zasebne in kolektivne lastnine in videl tudi nj-nove pomanjkljivosti. Vedel je, da je lastnina posledica greha in videl na lastne oči, da tudi vodi žal le prepogosto v greh. V raju je bil Gospod Bog lastnik vsega in človek je užival sadove, ki jih je Bog zanj ustvaril. Takrat se ni bila potrebna ne lastninska pravica, pa tudi ne sedma zapoved: Ne kradi. Po izvirnem grehu je bila pokvarjena človeška narava, prišla je na svet nevednost, poželjivost, bolezen in smrt: z eno besedo, neenakost med ljudmi. S tem je seveda tudi nastala potreba lastnine, kakor to na-zorno slika sv. pismo v zgodbi Abrama in Lota. »Prosim,« tako pravi Abram Lotu, »naj ne bo krega med menoj in teboj; prosim, loči se od mene« (I. Mojz. 13. 8. 9). Zvenele so pa poleg tega sv. Frančišku nedvomno po ušesih tudi evangeljske besede: »Gorje vam bogatinom!« (Luk. 6, 24.). Vedel je sicer, da katoliška cerkev kot idealnejšo in popolnejšo od za-sebne lastnine smatra kolektivno lastnino, ki jo je priporočala po dotedaj ustanovljenih redovih, ki so sloneli na kolektivni, skupni lastnini. Toda na lastne oči je videl, da tudi v kolektivni lastnini še ni vsa popolnost. Saj je bilo ravno bogastvo samostanov in cerkva, četudi je bilo skupno, kolektivno, vendar eden glavnih vzrokov obscvraženosti cerkve s strani Albingenzov in ravno isto bogastvo je bilo povod razpada prej cvetočih redov in samostanov. Spoznal je tako, da se lahko zlerabi zasebna, pa tudi kolektivna lastnina. Zato je šel globokeje in prepovedal svojim bratom vsako, nele zasebno, ampak tudi kolektivno lastnino. Nobe ne stvari naj bi manjši brat ne smel smatrati za svojo lastnino, ampak le kot dovoljeno mu v rabo, kakor je to tudi predpisal v vodilu. Hotel je na tak način ob-noviti raj na zemlji.

Raj na zemlji? Pač lepa teorija, toda malo je s tem pomagano v prak-tičnem življenju, tako bi lahko marsikdo ugovarjal, saj se ne moremo vsi odpovedati lastnini. Res je to. Tudi sv. Frančišek ni tega prezrl. On pri-znava, da je socialno vprašanje gospodarsko vprašanje, vendar pri tem ni pozabil, kakor žal premnogi danes pozabljajo, da je poleg tega ali bolje rečeno v prvi vrsti tudi n r a v n o i n v e r s k o vprašanje. Dobro se je sicer zavedal, da je potrebna socialna zakonodaja, kakor bomo videli po-zneje, toda vedel je tudi, da to še ni vse. Skušnja uči, da mnogi delavci tudi pri krajšem delavnem času in obilnejši plači žive v bornih razmerah. Rakrana njegovega kakor tudi današnjega časa leži predvsem v tem, da mnogi, naj bodo proletarci ali kapitalisti, dela ne ocenjujejo prav ter ga ne smatrajo za sveto opravilo, človeku v veselje, dalje v pomanjkanju pre-

prostosti in prave srčne radosti. Sv. Frančišek je dobro vedel, da je delo človeku potrebno za njegovo srečo in zadovoljnost, zato je svojim bratom v posebnem poglavju naložil delo kot dolžnost: »Bratje naj delajo zvesto in pobožno tako, da bodo odganjali lenobo, sovražnico duše, ne bodo pa ugasnili duha svete molitve in pobožnosti, kateremu morajo vse druge časne reči služiti.« (Vodilo r. m. b. 5. pogl.) In v svoji oporoki piše: »Jaz sam sem s svojimi rokami delal in hočem delati, in trdno hočem, da naj vsi drugi bratje delajo kako pošteno delo. Kateri ne znajo, naj se naučijo, ne zaradi želje po plačilu za delo, temveč zaradi zgleda in da bodo odganjali lenobo.« Z besedo in dejanjem je tako ljudstvo navajal k veselju do dela, k preprostosti in s tem naravno tudi k pravi srčni radosti. Saj je vsak na njem lahko videl živ zgled za znano resnico, da je človek tem srečnejši, čim manj potreb ima. Odveč bi bilo, če bi hotel govoriti o sv. Frančišku in veselju, ko celo njegovo življenje ni drugega kakor ena velika pesem o veselju. Spolnjujoč svetopisemske besede: Veselite se v Gospodu, še enkrat rečem: veselite se, žalostnih ljudi sploh ni mogel trpeti okoli sebe. »Kaj delaš tak žalosten obraz?« je nekoč karal brata, ki se je nagibal k žalosti. »Si li morda Boga razžalil, tedaj se spravi z Bogom in nikar drugih ne nadleguj s svojo čemernostjo.« Naravno je, da so ga potemtakem vsi ljubili in iskali njegove bližine: stari in mladi, ubogi in bogati.

Tudi bogati? bo morda začuden kdo vprašal. Da, tudi bogati. Kljub temu namreč, da si je izbral za svoj delež najvišje uboštvo, brezlastninstvo, vendar ni načeloma brezpogojno obsojal zasebne lastnine, dobro vedoč, da je splošno popolno brezlastninstvo v sedanjem po grehu pokvarjenem stanju nekaj nemogočega in da se more uveljavljati le vzporedno z moralno izpopolnitvijo človeka in družbe. Nedvomno je sicer čutil v svojem srcu tudi veliko sočutje do ubogih in trpečih, in gotovo je tudi njemu večkrat prišla skušnjava, da bi se dal zapeljati k sovraštvu do trdih bogatinov, brezsrčnih sebičnežev, skušnjava k zasmehu nespametnega blišča in razkošnega življenja bogatinov. Toda on ni hotel razrednega boja v smislu sovraštva in principa in je kot svetnik poudarjal moč ljubezni. Morda je bila ravno tu največja poskušnja zanj in če bi se ji bil vdal, bi namesto miru, ki ga je hotel prinesiti, zanesel sovraštvo med ljudi. Zato opominja izrecno svoje brate rekoč: »Svarim in opominjam jih, naj ne zaničujejo in ne sodijo ljudi, ki jih bodo videli v mehko in barvano obleko opravljene ter uživati izbrane jedi in pijače, temveč naj rajši vsak sam sebe sodi in zaničuje.« (Vodilo, 2. pogl.) »Bogati, tako je imel navado reči, so naši bratje. Bog je njihov Gospod, kakor je naš Gospod, in ima moč, da jih k sebi pokliče ter stori pravične. Oni so naši gospodje, ker nam pomagajo delati pokoro, s tem, da nam dajejo, kar potrebujemo.« Z naukom in življenjem je tako sv. Frančišek učil uboge, da uboštvo samo na sebi še ni nesreča, kakor bogastvo samo na sebi ni sreča, ampak da je prava sreča odvisna od tega, čim manj človek potrebuje; na drugi strani je bogate učil, da jim bogastvo ni dano zato, da je v razkošnem življenju

zapravljajo, ampak da so dolžni deliti je z ubogimi. Enim kakor drugim je s svojim zgledom jasno predočeval pravo vrednost vseh tvarnih dobrin tega sveta. One naj bi služile človeku (v r a b o), n e p a o n n j i m ! To je temeljnji kamen socialne etike sv. Frančiška, kar pa nikakor ne pomeni, da je učil popolno brezbriznost napram ekonomskim razmeram posameznika in družbe. Zakaj?

Zato ker sv. Frančišek kljub svoji ljubezni ni hotel samo čakati, kdaj bodo bogati tako spreobrnjeni, da bodo iz same ljubezni do bližnjega dali njemu, kar mu gre, ampak je šel dalje. to je, je a k t i v n o delal za izboljšanje razmer potrebnih slojev. Najlepši zgled zato nam je asiška pogodba iz leta 1210, sklenjena med maiores in minores mesta Assisi. Vsi meščani-tlačani so proti mali odškodnini postali svobodni. Če se je gospodar branil isto sprejeti, jo je dotičnik lahko veljavno izročil mestnemu konzulu. Ta vsota je potem ležala shranjena do naslednjega konzulata, nakar se je porabila za splošni blagor. Dejanje osvoboditve je izvršila posebna komisija, ki je morala biti vsled nevarnosti podkupovanja plačana napol od gospodarja, napol pa od tlačana. Ta pogodba, katere najznačilnejšo potezo za ta sestavek smo tu navedli, ki je bila plod in delo sv. Frančiška, nam jasno kaže, da on ni bil samo utopist, ampak je znal tudi računati z realnimi razmerami.

Isto pot kakor sv. Frančišek so nastopili tudi njegovi učenci. Vedeli so sicer, da je lastnina posledica zla, naj si že bo zasebna ali kolektivna, vendar predstavlja v sedanjem po grehu pokvarjenem stanju človeške narave neizogibno zlo. Tako piše eden največjih teologov frančiškanskega reda Janez Duns Skot: »Hvalevredni so trgovci, ki iz daljnjih dežel prinesejo v domovino potrebnih reči ter jih ondi shranjujejo in prodajajo. Grajevredni so pa verižniki, ki brez vsake nevarnosti, ne da bi kupljeno stvar količkaj zboljšali, isto samo kupujejo, da jo takoj zopet naprej prodajo. Taki ljudje delajo draginjo, škodujejo splošnosti in država bi jih morala izgnati.« (IV. Oxon. d. 15 q, 2 n. 23.) Podobno so obsojali in grajali v svojih pridigah oderuštvo vsi pridigarji frančiškanskega reda brez izjeme od Bonaventure in Aleksandra Haleškega do Bernardina Sienskega in Bernardina Felterskega. Kljub svojemu poklicnemu preziranju denarja je bil ravno frančiškan bl. Bernardin Felterski tisti, ki je kljub vsem mogočim oviram in zaprekam ustanavljal kreditne banke za srednje sloje, takozvane »montes pietatis«, da bi tako iztrgal ljudstvo iz rok oderuških pijavk. Morda o priliki o tem kaj več. Za sedaj naj to zadostuje.

Iz vsega tega je razvidno, da sv. Frančišek ni bil komunist v modernem pomenu besede, ali vsaj ne v splošno sprejetem. Prvič je zagovarjal brezlastninstvo in zametaval tako zasebno kakor kolektivno lastnino, drugič je smatral socialno vprašanje ne samo za gospodarsko, ampak tudi za nravno in versko vprašanje (ter ni učil boja enih zoper druge z nasilnimi sredstvi, ker je kot svetnik segel globlje: v m o r a l n e k o r e n i n e socialnega zla.

Jasno je pa tudi, da katoliška cerkev ne zameta zasebne lastnine, ki je nujna posledica po grehu pokvarjene človeške narave, ampak ravno tako ne obsoja kolektivne lastnine ali celo brezlastninstva, ker eno kakor drugo s tem, da je potrdila in priporočila vernikom redove, ki bodisi na enem ali drugem slone, priporoča kot boljšo in varnejšo pot k zveličanju.

Dr. Josip Andrić:

Kulturne tendencije Radičeva seljačkog pokreta.

Promatraču, koji sa strane gleda, što to Stjepan Radić danas u Hrvatskoj stvara, mora da se sama od sebe nametnu pitanja: Što je zapravo bit, jezgra, smisao ovog seljačkog pokreta, što ga je Radić s tolikim uspjehom razmahao? Koje osnovne ideje nosi taj pokret i kuda one vode? U čem je izvor Radićeve ideologije? Kakav on u stvari unosi mentalitet u široke hrvatske narodne slojeve?

Za nas je katolike, ako bolje pogledamo, jasno, da Radićev pokret u suštini nije ništa drugo nego snažan val liberalizma, koji Hrvatsku više nego ikad poplavljuje. Pod devizom »čovječanske republikanske slobode« Radić razvija borbu protiv svakog autoriteta, pa je već biskup Mahnić pred desetak godina u »Hrvatskoj Straži« (god. XIV. br. 5. u članku »Vjerski nazor liberalne hrvatske glave«) analizom konstatovao, da je ta borba protiv svakog autoriteta osnovna ideja Radićeva rada u seljaštvu. Radiću je jedini kvaziautoritet i glavni princip u svemu »seljačka volja«, pa znajući upravo nedostiživom demagogijom izrabiti sve konsekvence tog svog principa, stvara odatle svu svoju ideologiju, a njome opet razvija a) kulturno liberalan, b) socijalno ili bolje klasno radikaln i c) državno pravno konzervativan mentalitet u širokim slojevima seljaštva.

Tri su dakle osnovne karakteristike Radićeva pokreta: borba protiv autoriteta, kult seljačke volje i demagogija, koji se kao crvena nit provlače kroz cijeli taj pokret, sad slabije ili jače istaknute, ali uglavnom uvijek iste i gotovo nepromijenjene. Po tim je karakteristikama današnji Radić, koliko god je drukčije promjenljiv i prevrtljiv, ostao isti kao i onaj prije dva decenija. A kakva se iza njih sadržina krije, evo odmah da razgledamo.

I.

Biskup Mahnić prikazao je u spomenutom svom članku »Hrvatske Straže« Radića kao kršćanina nalik na Husa, Tolstoja i Masaryka; bori se protiv katoličke vjere, a u isti mah nastupa kao najodlučniji bojovnik protiv bezvjerstva. Hus je Radiću mučenik, koji je umro »na lomači za istinu i slobodu čovječanstva«. Po Radiću je papinski »Rim u doba tmine imao prvenstvo u svijetu«, a u katoličkoj Crkvi vidi »tiraniju« te »protiv-

nike slobode i napretka«. Idealom mu je bezdogmatsko kršćanstvo, jer veli, da »valja promijeniti i same crkvene uredbe, shvaćanje crkvenih dogma, pa i same dogme«. Radić slavi sektu »Češke Braće« kao »ideal u duhu i istini pravih učenika Kristovih«, koje »možemo prisposodobiti samo s nekoliko francuskih kalvinskih plemića, koji s uzvišenim duhom spajaju vruću pobožnost i predivne kreposti.« Nada sve mu je ipak simpatično neko seljačko kršćanstvo i po tom Chelčický, »češki vjerski reformator-seljak«, koji »izražava s nepobitnom logikom slobodnu ljubav prema Boгу i moralni preporod — bez svakog službenog posredovanja«, a ističe »skrajnju nepomirljivost proti papinstvu i proti svekolikoj hierarhiji«.¹

Tako je biskup Mahnić analitički konstatovao vjerske ideje, u kojima Radić zastupa neko slobodno kršćanstvo bez dogmâ i bez crkvenog autoriteta, a svojom »krabuljom pietističke pobožnosti, koju je Radić navukao, opsjenjuje mnoge bezazlene uostalom iskreno katoličke duše«, kako veli Mahnić, pa dodaje: »htjeti na vrat na nos za braćom Radićima... to je put, koji vodi narod k odmetnuću od majke Crkve...« (»Hrvatska Straža« g. XIV, str. 342.) A ne smijemo zaboraviti ni to, da je baš Radić bio među onima, koji su devedesetih godina donijeli kulturnobojne ideje iz Češke, protiv kojih je Mahnić pokrenuo otvoren boj stvorivši katolički pokret u Hrvatskoj.

Takav je Radić u prošlosti. A danas? Treba samo čitati, što sve u njegovom »Slobodnom Domu« i drugdje piše, pa vidimo, da se tu sve kao i prije nastavlja. Ne priznaje principa, da je vlast etički osnovana u Boгу, pa napada svećenstvo, što taj princip i u crkvi i izvan crkve naučava. Po Radiću »kršćanski nauk u slobodnoj seljačkoj misli vodi prirodno naravnim načinom do čovječanske mirotnorne republike, dok popovska slijepa pokornost biskupskim i papinskim političkim zapovijedima vodi neizbežno do militarizma i apsolutizma«. (Seignobos-Métin-Radić »Svjetska povijest« izdanje od 1921. g., str. 244.) Otvorena borba protiv crkvenog autoriteta već ne može poprimiti jačeg izražaja. Izlika, da se to tiče samo »političkih zapovijedi«, izlika je svakog liberalca, kad se bori protiv Crkve, kao što svi dobro znamo, a pravu tendenciju i previše dobro vidimo. Malo iza toga veli u »Slobodnom Domu« (br. 21. g. 1921.) Radić, da »treba da i pravoslavni ostave svoje popove u politici — ne u vjeri —, kako smo ih mi (naime radičevci) ostavili, jer... samo tada će pravoslavni seljaci postati svoji, postati samostalni duhom«. Dakle Radićevi su pristaše »samostalni duhom«, jer su ostavili svoje svećenstvo, a tko to ne će, taj je duhom nesamostalan, rob...

Kako se refleks tih Radićevih ideja odražuje u njegovu pokretu, pokazuje to, što u tom smjeru i njegovi pristaše, pa i seljaci pišu. On uza se ima već Tolstojevce i među svojim seljacima, kao što je na pr. Filip

¹ Svi ti citati su iz Radićeva djela »Češki Narod«, izdano 1908. godine.

Lakuš («Slob. Dom» 1921, br. 10.) Još jasnije pokazuju tu tendenciju ovi stihovi seljaka Ivana Tomića:

Pa i naši vjeroučitelji
Znadu biti naši mučitelji.
Često su ti naši gulikože,
I još gore kazati se može.
Videli smo za evropskog rata,
Gonili su čovjeka na brata,
Vodili nas u bojne linije,
Da nas tamo uvijek više gnjije.

Naši fratri i naši popovi
Obično su vladini robovi,
Zato ne će seljačke slobode,
Zato narod sve u jaram vode.

Najviše je naroda propalo
Od oružja, što j' u crkvi stalo.«
(«Slobodni Dom» 1922, br. 10.)

Ta hajka protiv svećenstva među radičevcima nije slučajna, nego sistematska. Seljak Miškina piše o Matiji Gubcu i napada svećenstvo, jer »svi popovi naučahu, da je svaka vlast od Boga, pa da je prema tomu već i sama pomisao otresti se nečije vlasti — grijesna i prokleta.« (Sl. Dom» 1922, br. 9.) Seljak Martin Crnčić piše, »kako većina svećenstva svojom politikom ruši vjeru«, pa ističe načelo, da je glas naroda u svakom slučaju (inconditionaliter) glas Boga. (Kalendar »Božićnica« 1922, str. 24.) Kako to pisanje, a još više širenje tih ideja na skupštinama, izvodi duhovnu i moralnu anarhiju u puku, žalosno je i opisivati. Mržnja protiv svećenstva prenosi se na Crkvu i vjeru, pa se sve više stvara teren svim liberalnim i protukršćanskim utjecajima. Kuda vode u vjerskom pogledu krajnje konsekvencije Radičevih kulturnih načela, već je biskup Mahnić dobro upozorio. Nije bez značenja u tom pogledu možda ni ona izjava, koju vele da Radić rekao 1903. godine u Beogradu prigodom krunisanja kralja Petra Karadorđevića. Prošle jeseni u mjesecu studenom 1921. porekao je daduše na jednom sastanku u Zagrebu tu izjavu, ali ne u cijelosti: on, veli, nije rekao, da će Hrvati biti najsretniji, kad ih Rim prokune, nego je kazao, da će doći možda vrijeme, kad će se Hrvati morati podići protiv Rima. Toga se Radić ne odriče, jer bi drukčije bio nekonsekventan u svojoj borbi protiv svakog, a naročito crkvenog autoriteta.

Pa ipak se Radić na prvi pogled ne čini tako oštrim protivnikom katolicizma. On se što više često poziva na vjeru. Uzeo je za svoje političko-stranačko geslo »vjera u Boga i seljačka sloga«, pa se zbog toga gesla i razišao s naprednjacima, kad je zajedno s njima 1904. godine htio pokrenuti i stvoriti seljačku stranku. I danas on vjerski momenat češće ističe, pa i u svom nacrtu ustava postavlja načelo, da je vjera temelj moralnoj kulturi, a vjerskim zajednicama i crkvama jamči slobodu. Ali kadgod malo više zađe u vjerski problem, očituje se misao nekog panteističkog vjerovanja ili misao onog nekog slobodnog kršćanstva. Dapače za Hrvate je otvoreno rekao, da su u duši kršćani, a ne katolici. Ali i kad se poziva na katoličku vjeru i na vjersko uvjerenje naroda, onda to čini s demagoškom nakanom. Vjera mu služi kao demagoško sredstvo, pa je i u tom spreman da se pokori seljačkoj volji. Kad je među dobrim katolicima, onda nema boljšega od njega, pa je i njegov pozdrav »Hvaljen Isus, živila republika!« demagoški proračunan i značajan, a kad je među liberalcima,

onda je opet od sviju prvi. To je ona njegova nedostiživa sposobnost akomodiranja momentu i prilikama.

Ali nepomirljiv je protivnik »klerikalne politike, koja svoje protunarodne čine pokriva imenom božjim i vjerom«. (»Sl. Dom« 1922, br. 10.) Protiv kršćanskih principa u politici on postavlja i skključivo čovječanski princip, načelo humaniteta. Poput svih liberalaca i on se otpočetka poziva na to načelo, ali otkako je Wilson od načela humaniteta načinio svjetsku krilatica za vrijeme rata, prihvatio ju je iza rata Radić, pa je podigao princip humaniteta do pravoḡ kulta, baš kao što je to učinio i s republikanstvom. Znamo da je framesunerija silno podigla kult humaniteta protiv kršćanstva, a ona hoće i republikansku ideju da izrabi u svoje ciljeve. To opominje na oprez, jer je humanitet bez kršćanstva lažni humanitet, iza kojega sebičnost savija gnijezdo. A sebičnost i oholost su dvije sestre, od kojih dolazi sve zlo u svijetu. Prevlada li u kultu humaniteta oholost, prvi izvor svih grijeha, onda se vjera u Boga pretvara u vjeru u čovjeka. A ta religija čovjeka, religija čovječnosti spominje se i u ideologiji Radićeva pokreta. To je smisao i jezgra Radićeva kulta humaniteta: on hoće da nadomjesti jasne kršćanske principe nekim maglovitim nadkršćanskim humanitetom, u kom na krilima demagogije može slobodnije da leti i da svoj politički aeroplan po volji ravna i ovamo i onamo.

Takav je Radić i njegov pokret u vjersko-kulturnom pogledu danas. Kakav bi bio sutra, da dođe na vlast, možemo prosuditi tek po analogiji drugih liberalnih pokreta, koji su ovako počeli, a svršili kulturnim bojem i često propagandom vjerskoḡ separatizma od katoliške crkve.

Janko Kralj:

Mezdni boji in draginja.

Dvaindvajset strokovnih organizacij vseh struj je sklicalo dne 19. februar'a t. l. v Ljubljani shod, da protestira proti naraščajoči draginji. Predložile so v'ladu vrsto zahtev in predlogov, kako naj pobija draginjo in zaustavi gospodarsko krizo. Najpomembnejša je pač zahteva, da naj se mezde delavcev in stalnih nameščencev stalno uravnavajo v istem razmerju z naraščanjem cen živil in najpotrebnejših predmetov.

Ta predlog tako globoko posega v ves ustroj sodobnega gospodarstva, da bi se morale država in delavske organizacije mnogo intenzivneje pečati z njim. Ugotoviti je treba predvsem to-le:

1. Ni mogoče, da bi se mezde urejeno gibale v razmerju s ceno najpotrebnejših predmetov, dokler nima Slovenija indeksnih števil. Jasno je namreč, da more le znanstvena, na obširno statistično gradivo se opirajoča metoda vsaj približno dognati, v koliko raste ali pada celokupnost najvažnejših življenskih potrebščin in v koliko se večja ali manjša eksistenčni minimum¹

¹ Draginjske številke za nekatere mesece l. 1914, 1920, 1921 in 1922 je objavil I. Curhalek v »Naših Zapiskih« št. 1 in 2, 1922, naslanjajoč se na statistično gradivo z oddelka pokrajinske vlade za socialno skrbstvo.

Da dosežejo ta cilj, uporabljajo v mnogih državah metodo indeksnih števil. Delovni statistični urad določi vrsto najpotrebnejših predmetov, ki jih rabi delavska družina; v Angliji so jih določili l. 1904, na podlagi letnih računskih zapiskov 1944 delavskih družin. Te potrebščine, kakor tudi način, kako se določajo indeksne številke, so v raznih deželah različni. Gre v glavnem za to, da se povprečno izračunajo stroški za živež, najemščino, obleko, razsvetljavo in kurivo. Potem urad stalno zapisuje gibanje cen na raznih trgih in krajih in mesečno izračuna, v koliko so se dvignile ali padle cene. Na podlagi teh indeksnih števil je mogoče mesečno določevati eksistenčni minimum za posameznega delavca oziroma za povprečno delavsko družino. Praktična zahteva strokovnih organizacij bi se torej morala glasiti: Zahtevamo, da se pri delavski zbornici za Slovenijo ustanovi delovni statistični urad, ki bo registriral gibanje cen in na podlagi tega indeksa za Slovenijo naj se uravnavajo mezde.

2. S tem bo pa še dana podlaga za smotreno delo strokovnih organizacij. Večji strokovni organizmi Slovenije, Jugoslovanska strokovna zveza, razna neodvisna strokovna združenja in socialdemokratska Strokovna komisija za Slovenijo so s celo vrsto mezdnih gibanj pač mnogokje dosegle, da so se mezde dvigale vsaj približno z naraščanjem cen. A dvigale so se v tej stroki prej, v oni pozneje, v tej bolj, v oni manj. Ni pa bilo zanesljivega merila, kako naj se splošno, obenem in v enaki stopnji izpremenijo obenem z izpremembo eksistenčnega minimuma. V hipu, ko bodo mezdni delavci dobili v indeksnih številkah to merilo, bodo stale strokovne organizacije pred velevažno nalogo, da začnejo skupen, splošen in smotren boj za priznanje minimalne plače, ki odgovarja eksistenčnemu minimumu.

3. Vendar je treba, da se že danes zavedamo, da je ta boj za eksistenčni minimum na podlagi indeksa le omejene veljave. Tu si namreč stoji nasproti dvoje gospodarskih načel. Delavci in z njimi vsi socialnomisleči ljudje trdijo: mezda naj bo najmanj tako visoka, da more delavec pošteno preživljati sebe in svoje. Delodajalci pa, gnani po zakonih kapitalističnega družabnega reda, ponavljajo: mezda je toliko vredna, za kolikor jo moremo prodati. Če n. pr. prodam 100 kg premoga za 50 K, ne morem rudarju, ki ga je izkopal, plačati 50 K mezde, četudi je to zanj eksistenčni minimum. V jarki svetlobi se nam kaže boj teh dveh načel v pogajanjih italijanske delavske federacije mehanične in kovinarske industrije (FIOM) z zvezo mehaničnih in kovinarskih podjetij (AMMA). Fiom je predložila spomenico, v kateri dokazuje, da mezde v mehaniških in kovinarskih podjetjih kljub pogodbam stalno padajo, dočim cene življenskih potrebščin stalno rastejo, kar dokazujejo indeksne številke. Delodajalska Amma je na to v septembru 1921 odgovorila takole: »V vaši spomenici ste našli vse slučaje, ko ste se odpovedali zvišanju draginjskih doklad, ki naj bi jih morali dobiti glasom pogodbe. Ne bomo tu raziskovali, ali naj bi te odškodnine bile glasom indeksnih številk Milana ali Turina večje ali manjše... Toda že večkrat smo vam razložili, da cena življenja ne more biti merilo za mezde, ker morajo mezde predstavljati prodajno vrednost dela; ta pa odvisi od možnosti, prodati izdelke. Ko predmet ne najde odjemalca ali pa le za nizko ceno, sta le dve poti: ali ne več proizvajati ali pa ga proizvajati za nizko ceno.«

Iz tega se razvidi, kako težaven je boj delovnih slojev za izboljšanje gmotnega položaja v družbi, koje ustroj bistveno nasprotuje temeljnim socialno-etičnim človečanskim zahtevam. Če merilo za zaslužek delavca niso njegove življenske potrebe, kakor to zahteva krščanska morala, ampak če mezda predstavlja le prodajno vrednost dela, potem se to ne pravi nič drugega, kakor da delavec kot človek s svojimi naravnimi gmotnimi in kulturnimi potrebami ni smoter gospodarskega udejstvovanja in napredka, ampak le njega

mrtvo in brezpravno orodje kakor je orodje mašina. To bje v obraz vsem božjim zapovedim. V takem brezbožnem socialnem redu je uspeh boja za eksistenčni minimum odvisen od tega, je li povpraševanje po proizvodih večje kakor ponuda. V hipu pa, ko izbruhnejo krize, nadprodukcija, brezposelnost, se plače znižujejo neglede na po indeksnih številkah potrebni eksistenčni minimum, kapitalisti pa si znajo že zasigurati svoj dobiček kljub vsem krizam, pa naj bodo še tako velike. S tem nočemo reči, da bi indeksna metoda ne imela sploh nobene vrednosti v strokovnem boju, ker more nuditi relativno varen temelj pri sklepanju tarifnih kolektivnih pogodb.

Največja vrednost pa leži v nečem drugem; da je ročni in duševni proletariat vseh struj izprevidel, da zamore biti boj zoper kapitalistični gospodarski red uspešen le, če se vodi po skupnih smernicah. Iz te potrebe je vzklik koalicijski odbor vseh strokovnih delavskih organizacij v svrhu boja zoper dražinjo, kakor je vzklik še prej skupni koalicijski odbor železničarjev. Krščanski socialci pa vrh tega poudarjamo in ne bomo nehali poudarjati, da bo boj vseh »ponižanih in užaljenih« uspešen le tedaj, ko vse delavstvo izprevidi, da morajo ta boj voditi moralne smernice pravičnosti in ljubezenske solidarnosti vsega človeštva, kakor jih vsebuje v vsej popolnosti edinole krščanski svetovni nazor, ki edini potegne ostro mejo med izkoriščevalcem in izkoriščanim, med anti-kapitalističnim in kapitalističnim mišljenjem, katero se nahaja ne samo med kapitalističnim razredom, ampak tudi med proletarci.

L. Kuhar (Paris):

Mednarodna zveza za proučevanje socialnega vprašanja.¹

Svoje dni je bila »L'Union de Fribourg« — »Fraiburška zveza« — tiha mednarodna delavnica, ki je iskala v krščanski etiki principov za socialno delovanje katoličanov; svoje dni je bil socialni duh Leona XIII., ki je poslal luč resnice in pravice med svet, da razbistri, kar je nejasnega in dvomljivega na polju socialnih problemov. Fraiburške unije ni več in Leon nam je zapustil svoj socialni testament ter odšel v večnost; iz razvalin svetovne vojne in ruske revolucije pa se dviga v nejasnih črtah nov svet, kateremu ima krščanstvo vtisniti pečat svoje etike, ako bi se znašlo skupaj pri enotnem konstruktivnem delu z enim ciljem in enim programom. Od tega pa smo še dosti oddaljeni.

Kardinal Mercier je bil eden izmed prvih, ki je mislil na pomoč. Uvidel je, da je danes bolj kot kdaj potreben tihi mednarodni krščansko-socialni laboratorij, ki prevzame nalogo, da sestavi en sam program za praktično krščansko socialno delo v našem razburkanem desetletju. »Mi si moramo delo med seboj porazdeliti,« tako je rekel na otvoritvenem zborovanju francoskih in belgijskih sociologov, katere je pozval k sebi v Malines (Mecheln), »da bodo eni samo študirali, drugi pa naj dosežene znanstvene rezultate v praksi preizkušajo; danes pa hoče vsak ljudski voditelj biti sam zase nezmotljiv teoretik.«

Prvo zborovanje Mercierjeve skupine se je vršilo dne 21. in 22. oktobra 1920 v njegovi rezidenci. Prisostvovali so mu razen kardinala sledeči znanstveniki: iz Francije: E. Duthoit, predsednik socialnih tednov in profesor na katoliškem vseučilišču v Lille; Sertillanges O. S. D., profesor za krščansko etiko na katoliškem inštitutu v Parizu; Desbuquois S. J., predsednik »Action Populaire«;

¹ Ta članek bo služil zlasti tistim, ki se interesirajo za podrobno dograditev enotnega praktičnega socialnega programa v okviru krščanskega socialnega nazora. Resolucije malinske konference, ki so predmet tega referata, je s svojim komentarjem objavila tudi že »Hrvatska Prosvjeta« 1922, br. 1 i 2, 25. januarja.

Lerolle, bivši poslanec in ravnatelj dnevnika »La Libre Parole«; Gonin, urednik revije »Chronique Sociale« v Lyonu; Six iz Lille. Iz Belgije so bili prisotni: Mgr. Pottier in Mgr. Deploige iz Louvain; Vermeersch S. J.; Rutten O. S. D., predsednik krščanskih strokovnih organizacij Belgije; profesorji Legrand, Defourny in Servais.

Na tem prvem sestanku so sklenili ustanoviti stalno organizacijo katoliških sociologov po vzorcu fraiburške unije, ki bi imela sledeče naloge: 1. proučevati socialne probleme iz vidika krščanske etike, 2. objavljati resolucije, katere je večina sprejela, 3. organizirati mednarodno tajništvo, ki bi v vseh teoretičnih socialnih zadevah moglo dajati nasvete. Poleg tega je zbor soglasno sklenil sledečo spomenico, ki se nanaša na vprašanje

soudeležbe delavcev pri vodstvu industrijskih podjetij:

1. V splošnem se kapitalu daje naloga skrbeti za vodstvo podjetja, vendar pa v krščanski etiki ne najdemo nobenega principa, ki bi nasprotoval temu, da se vodstvo podjetja poveri delu. (Pod delom se razume v tej zvezi ročno in duševno delo. V praksi bi torej imenovali tovarniške delavce vse ročne delavce in tehniško osobe.)

2. Za naše sodobne razmere priporočamo skupno sodelovanje dela in kapitala pri vodstvu industrijskih podjetij.

3. Skupno vodstvo dela in kapitala se mora naslanjati na strokovne organizacije delavcev in podjetnikov.

4. Takozvani delovni akcionarijat je ena izmed mnogih oblik soudeležbe delavstva pri vodstvu podjetij.

5. Isti ideji služijo tudi skupni tovarniški sveti, sestavljeni iz zastopnikov dela in kapitala.

6. Pod vsakim pogojem in v vsakem slučaju pa nalaga soudeležba dela pri vodstvu podjetij delavcu dolžnost, da nosi tudi bremena, prevzame rizike podjetja in trpi nevarnosti, ki so z vodstvom združene.

Ob koncu diskusij je kardinal Mercier porazdelil med pričujoče program za prihodnje zborovanje v obliki vprašanj, katera naj vsak zase preštudira in predloži ob sestanku svoje zaključke. Vprašalna pola ima sledečo vsebino:

a) Draginja, katera je nastopila po premirju, ima mnogo vzrokov, med temi je verižništvo čeravno ne najpoglavitejši, vendar brez dvoma eden izmed najvažnejših. Brez dvoma je verižništvo povzročilo med vojsko mnogo gorja. Ali ima krščanska sociologija dovolj jasno opredeljen nauk o »pravični ceni«? Ali je »aestimatio communis« skolastičnih bogoslovcev zadostno in pravično merilo za trgovca pri določevanju cen? Po »aestimatio communis« je torej vsaka cena, pa najsi bo še tako visoka, etično upravičena? Krščanska sociologija uči, da obstoja brez ozira na delovno pogodbo in na gospodarske razmere, neka najnižja delovna plača, katero mora delavec po naravnem pravu in iz komutativne pravičnosti sprejeti. Ali ne obstoja morda tudi ravnatoko in brez ozira na tržne cene, ki se zahtevajo in v katere kupec privoli, neka najvišja cena, vsaj za življenske potrebščine, katere nobeden prodajalec ne sme prekoračiti? Ali ni torej omejitev industrijskih dobičkov iz krščanskega stališča popolnoma upravičena?

b) S problemom delovne plače se je prvokrat pečala krščanska sociologija l. 1890, takrat ko so bile plače zelo nizke. Danes je problem čisto drugi in ako bi ga nanovo preštudirali, bi morda prišli do novih sklepov.

c) Vsak čuti težo davčnega bremena, ki duši narode kot še nikdar v zgodovini. Rekonstrukcija Evrope, likvidacija vojske ter zmanjšanje denarne vrednosti nalagajo ljudstvu vedno strašnejše žrtve. Ali nismo dolžni dati našemu ljudstvu odgovora na vprašanje, če ga te velikanske denarne žrtve, ki jih država nalaga, res vežejo v vesti? Ali bi ne bilo umestno skolastično davčno teorijo nanovo pregledati in podedovana načela krščanskih moralistov nanovo preizkusiti? Na eni strani uvidevamo potrebo po večjih izdatkih za državne blagajne, na drugi strani pa se država čestokrat presvobodno igra z iz ljudstva iztisnjenim premoženjem. Ali narod v očigled temu nepotrebnemu trošenju ni upravičen trditi, da ga plačevanje davkov ne more v vesti vezati ter da je dovoljeno, državno upravo pri plačevanju davkov goljufati? Ali je davek na premoženje upravičen in v koliki meri? Kaj je s posrednimi davki?

Na to serijo vprašanj je hotel malinski zbor sociologov ali »Union Internationale d'Etudes Sociales«, kakor se je oficijelno nazval, odgovoriti ob priliki svojega drugega zasedanja. Svojo nalogo je izvršil v teku dvodnevni posvetovanj, ki so se vršila tudi topot v Malines, dne 11. in 12. oktobra 1921. Resolucije, ki so bile sprejete, so priproste in imajo namen, nuditi splošno direktivo, med tem si je unija pridržala pravico dati obširnejša pojasnila v posebnih razpravah. Resolucije podajajo sledeče smernice:

Delavčeva plača.

1. Minimalna plača, katero je delodajalec iz komutativne pravičnosti dolžan dati svojemu delavcu, obsega: a) življenjski minimum za delavca in njegovo družino, b) razne vrste zavarovanj, kakor: proti nezgodam, starosti, bolezni in brezdelju. Vendar pa tudi ta plača ne zadosti vsakokrat zahtevam komutativne pravičnosti. Trije poglavitni vzroki morejo dvigniti plačo nad zgoraj opredeljeni minimum: a) ako podjetje več in ceneje proizvaja, kakor v normalnih razmerah; b) ako primanjkuje delavcev; c) ako podjetje, v katerem delavec dela, nenavadno uspeva.

2. Za sedanje gospodarske razmere priporočamo ustanovitev delavskih in delodajalskih strokovnih zvez, ki naj med seboj sklepajo kolektivne pogodbe. Obe strokovni organizaciji, delavska in delodajalska, pa bosta pošiljali svoje zastopnike v skupen odbor, potom katerega bodo delavci in podjetniki ostali v trajnem stiku. Mislimo, da se bo na ta način najbolj zadostilo dolžnostim, ki jih nalaga socialna pravičnost.

3. V slučaju, da podjetje izkazuje dobičke, ima delavec pravico do gotovega deleža na tem dobičku. Njegov delež se lahko določi in izplača ob koncu leta, toda ni potrebno, da se preda delavcu v obliki denarja, ampak se lahko delavcu izroči v podobi akcij, glasečih se na podjetje, pri katerem je bil zaposlen. Za vsako delovno akcijo se pa mora izločiti po ena kapital-akcija ter se izplačati delničarju-kapitalistu.

4. Podjetnik ima popolno svobodo, vpeljati v svoje podjetje delavsko sodelničastvo, ali ga pa odkloniti, vendar pa ima tudi delavec pravico odkloniti vsako delovno pogodbo, ki bi ga ne vsebovala.

5. Nadomeščevanje kapitalističnih deležev z delavskimi se naj vrši polagoma in stopnjema, da bodo delavske mase imele dovolj časa si pridobiti potrebnega znanja, brez katerega ne morejo uspešno pomagati pri vodstvu podjetij.

6. Razen navedenega načina je še dosti drugih potov, po katerih delavec na zakoniti način pride v vodstvo podjetij.

1

Pravična cena.

1. Ni vsaka cena, za katero se pogodita prodajalec in kupec, pravična. — 2. Napačno je, če se prodajalec sklicuje na »tržno ceno«, ako hoče opravičiti ceno, katero je zahteval za svoje blago. — 3. Akoravno tržna cena še ni vedno pravična, vendar bomo rekli, da se v normalnih razmerah najbolj približuje ceni, ki jo zahteva komutativna pravičnost (*juste prix*). — 4. Pravična cena (*juste prix*) je tista, ki jo določi »*aestimatio communis*«. — 5. *Aestimatio communis* pa se more uveljaviti samo takrat, kadar so producent, trgovec in konzument pri nakupu in prodaji popolnoma svobodni. — 6. »Tržna cena« se ujema popolnoma s pravično, ako je konkurenca prodajalcev med seboj enaka konkurenci med nakupovalci. V tem slučaju je svoboda pri sklepanju pogodbe zašamčena. — 7. Kdaj smemo govoriti o »tržnem ravnotežju«? So slučajji, ko je težko dognati, kdaj se nahaja na trgu ravnotežje med ponudbo in zahtevo; kadar pa se vidi, da je zahteva po blagu (konkurenca med konsumentami) močnejša, kot pa ponudba (konkurenca med pridelovalci), ali kratko, kadar je veliko kupcev, pa malo

blaga, »tržna cena« ne more biti več pravična, ker svoboda pogodbe ni bila zadržana.

(Stara francoska liberalna šola zanikuje obstoj »pravične cene«, ki bi obstojala a priori, zanj je vsaka cena, ki se določi potom svobodne konkurence na trgu, pravična. Na trgu vlada vedno ravnotežje med ponudbo in zahtevo, ako ne takoj s početka, pa vsaj na koncu. Država nima nikake ingerence na določanje cen in vedno le škoduje, kadar se vmešava. Tudi krščanski sociologi na Francoskem so trdovratno stali na tej razlagi liberalne šole, zato je zgorajšnji princip malinske unije velik napredek, akoravno še davno ni tako radikalen, kakor so ga izrekli naši sociologi.)

Davčno vprašanje.

1. Pravični davčni zakoni, ako so pravično izvedeni, nas vežejo v vesti. Krščanski socializem mora stremeti za tem, da pouči ljudstvo o moralni dolžnosti, ki jo ima vsak premožen človek, da prispeva h kritju državnih potrebščin. (Proti so glasovali štirje delegati.)

2. Kaj je davek? Davek je prispevek, s katerim pride državljani svoji državi na pomoč, ne da bi zato računal na takojšnje ugodnosti od nje. Davek je osebna in ne reelna dolžnost, ki v prvi vrsti obtežuje osebo in ne blaga.

3. V kolikor dovoljuje občini blagor, izvirajo iz porazdelilne pravičnosti sledeči principi glede davkov: proporcionalni davek na dohodnino ni pravičen; istotako je proti porazdelilni pravičnosti tudi progresivni davek, ako narašča v enakomernih stopnjah. Naraščanje mora nasprotno le polagoma padati, tako da se približuje vedno bolj proporcionalnemu davku. Mi imenujemo ta davek »progresionalni davek«.

4. V idealnem družabnem redu je enotni progresionalni davek najboljši, v sedanjih razmerah pa mora iskati država kritja za svoje izdatke potom posrednih davkov. Ljudstvo se jim manj upira in državni upravi ni potreba uporabljati velike sile, da jih iztirja.

5. Glede posrednih davkov veljajo za državo sledeči principi: a) Neposredni davki, ki izvajajo državljana k goljufiji in prikrivanju, se naj opuste. b) Država naj obdavči bolj vire dohodnine, kakor gospodarsko sterilno trošarino. c) Davek na luksuz in na neumestno razsipavanje je zelo koristen ter ga priporočamo. Akoravno ne doseže vedno pravega namena, vendar v veliki meri podpira javno moralo in služi na ta način občemu blagru.

6. Direktni davki imajo eno važno prednost, ker zahtevajo od posameznika osebno žrtev ter ga tako sointeresirajo na občem blagostanju.

7. Zapuščinski davek je izjemoma upravičen, kadar pa je previsok, izpodkopava princip zasebnega imetja. V tem slučaju se komaj še razločuje od premoženjske zasege in onemogočuje zbiranje narodnih rezerv.

Kakor se vidi, se pri nekaterih točkah, ki jih je konferenca v Malinesu sprejela, pokaže, da vladajo med nazori krščanskih sociologov različnih deželâ in struj izvestne, katerikrat znatne razlike. Zato je potrebno, da dajejo krščanske revije teoretikom krščanskega socializma svobodo besede in diskusije, da se nazori razjasnijo, medsebojno korigirajo in dopolnjujejo v svrhu dograditve enotnega praktičnega krščanskosocialnega programa. V tem smislu smo povabili odlične krščanske sociologe iz vseh deželâ, da stopijo med naše sotrudnike in so nam tudi iz Francije obljubljeni prispevki prvih francoskih katoliških voditeljev.

Dr. Janko Brejc:

Vprašanje imovine dežele Kranjske.

Nekoliko odgovora.

Kljub otopelosti, ki žal vlada danes v naši javnosti glede na vprašanja pravnega značaja, je moja v prvi številki te revije objavljena študija o današnjem pravnem položaju imovine dežele Kranjske vzbudila dosti zanimanja. V pokrajinski upravi blizu stoječem »Slov. Narodu« je anonimno dobrovoljec — kajti značaj vladnega jurista on odklanja — v treh člankih poskusil temelje mojega

dokazovanja omajati in prepričati, da ima vlada prav, ako se smatra za gospodarja deželnega imetja. Žal da mi omejeni prostor ne dovoljuje razpletene polemike in da se moram vsled tega zadovoljiti s tem, da samo na kratko reagiram na glavne ugovore svojega neznanelega nasprotnika. Preden pa to storim, moram zavrniti dvoje čisto neopravičenih očitkov njegovih, ki zasledujejo očitvidno le ta taktičen cilj, da bi že a priori vzbudili nezaupanje v moja izvajanja, in sicer prvič očitek strankarske tendenčnosti moje razprave in drugič očitek, da sem citirajoč vprašanja, ki jih je vlada stavila završniški enketi, ta vprašanja naravnost popačil. Oba očitka sta za lase privlečena in dokazujeta samo tendenčnost na — drugi strani. Ako sem v svoji študiji ob roki nepodkupljive logike prišel do zaključkov, ki komu niso povolji, naj se ne vlačí strankarstvo v debato, ampak naj se razlogi pobijajo s protirazlogi. Kar se pa tiče oaih vprašanj, ki sem jih baje napačno citiral, pa bodi ugotovljeno, da sem citiral le po smislu in ne dobesedno, da pa smisla nisem tangiral, ampak samo iz nekočiko previdnega vladnega ovoja izluščil in jasneje ter markantneje izrazil. Sicer pa je vse to umetno ešofiranje anonimnega člankarja že radi tega popolnoma deplacirano, ker vladni postopek v vprašanju Završnice ni predmet, ampak zgolj le zunanji povod moji razpravi.

In sedaj k stvari.

Najprej »Narodov« člankar priznava, da je vojvodina Kranjska kot še obstoječi pravni subjekt do danes ostala lastnica deželne imovine, in da ta imovina po sedanjem stanju zakonskih predpisov ne more meninčitebinič pripasti bodoči oblastni samoupravi. V teh dveh točkah se člankar strinja z mojimi izvajanja, v ostalem pa jim ugovarja in kot kardinalno napako označuje mojo trditev, da je bilo predmetne naredbe Narodne in deželne vlade treba ustavodajnemu odboru predložiti in da so vsled nepredložitve izgubile svojo veljavo. V dokaz služi člankarju b e s e d i l o čl. 130 ustave, ki veli, da se morajo vse naredbe itd. zakonskega značaja, ki so bile po 1. decembru 1918 izdane, zakonodajnemu odboru predložiti, sicer da izgube svojo moč.

Čitajoč ustavo sem kajpak tudi jaz v čl. 130 navedeni termin (1. dec. 1918) opazil; če pa sem kljub temu trdil in še trdim, da je bilo tudi pred tem terminom izišle naredbe treba predložiti, moram za to gotovo imeti dobre razloge. In mislim, da jih imam.

Termin 1. dec. 1918 v čl. 130 je očitno r e d a k c i j s k i l a p s u s (ne edini v ustavi), ki je ob površnosti celega koncepta ustave in ob naglici, s katero jo je bilo treba do že naprej določenega dne (28. junij, da se jo je moglo vidovdansko imenovati!) odglasovati, — docela umljiv. R a t i o l e g i s pa ne kaže na ta termin, temveč je povsem druga, namreč ta, da je vse akte legislativnega značaja, ki so jih bile vsled praktičnih potreb v neustavni dobi pred promulgacijo vidovdanske ustave razne vlade, centralna in pokrajinske, izdajale in ki so si medseboj pogosto nasprotovale, treba revidirati in tudi formalno sanirati, tako da bi bili ob vstopu v ustavno dobo vsi državljani na jasnem, katerim izmed teh aktov naj gre v bodoče — bodisi v nespremenjeni, bodisi v popravljeni obliki — še moč zakona. Zato je bil potreben predpis, da se morajo vse naredbe zakonskega značaja iz predustavne dobe ustavodajnemu odboru predložiti, in da tiste, ki bi se tekom enega meseca po uveljavljanju ustave ne predložile, s tem ipso facto stopijo iz moči. Za kraljevino Srbijo je v tem pogledu pač merodajen 1. dec. 1918, dan njenega ujedinenja z državo SHS Narodnega Veča, kajti s tem dnem šele je kraljevina Srbija stopila v brezustavno, samo provizorično urejeno državno formacijo, ki je trajala vse do vidovdanske ustave. Pred ujedinenjem je bila kraljevina Srbija državnopravno povsem organizirana, imela je svoj legislativen organ (skupščino) in svojo po zakonitih predpisih sestavljeno vlado; nahajala

se je torej v normalnem položaju ustavne države. To se je za Srbijo spremenilo z ujedinjenjem, in zato je bilo za srbijanske juriste popolnoma logično, da je vse akte zakonskega značaja, ki so potekli po ujedinjenju, treba sanirati. Za Srbijo je bilo to terminiranje povsem pravilno. Pri tem pa se je, kakor v mnogih drugih slučajih, prezrlo, da je položaj v »Preku« drugačen, ker se je tu brezustavna doba začela ne šele z ujedinjenjem, ampak že z osvobojenjem, t. j. s prevratom 29. okt. 1918. Od tega dne pa do 1. dec. 1918 so se prečanske pokrajine pravno nahajale v pravem revolucionarnem stanju, ki se z ujedinjenjem ni odpravilo, pač pa v neko milejšo obliko neustavnosti prevedlo. Ako se je smatralo potrebnim, da se po 1. dec. 1918 »zdani« akti zakonskega značaja revidirajo in sanirajo, bi človek sodil, da je to tembolj potrebno glede enakih aktov iz dobe med 29. okt. in 1. dec. 1918, ker bi sicer prišli do malo čudne trditve, da so naredbe iz napol revolucionarnega časa po ujedinjenju pač potrebne sanacije, one iz čisto revolucionarne dobe pa ne! Za tako trditev jaz ne najdem nobenega verjetnega legislatoričnega nagiba. Záme potemtakem ni dvomljivo, da bi bil oni, ki je ustavni načrt sestavil, čl. 130 sigurno tako formuliral, da bi tudi po besedilu zgorajšnjim mojim izvajanjem odgovarjal, če bi ga bil kdo na pomanjkljivost njegove stilizacije opozoril. No, ker se niti prej niti v trušču zadnjih dni pred Vid. dnem 1921, ko so z bičem in ovsom zbirali vladno večino za ustavo, tega nihče ni domislil, moralo se je isto pripetiti, kar se je bilo dogodilo pri členu 13. ustave, ki po svojem besedilu tiskovne pravde odkazuje rednim sodiščem, kar v Srbiji pomenja, da imajo o njih soditi samo poklicni sodniki, dočim spadajo pri nas med redna sodišča tudi porotna sodišča. Ker ustavna določila ne smejo v Srbiji kaj drugega pomenjati kakor v Sloveniji, zato je jasno, da moramo, ako hočemo tako kričeče disonance premostiti, skušati, smisel, namen in tendenco dotične določbe na ta način dognati, da se vprašamo, kako jo je razumeti s srbijanskega stališča in eventuelno s stališča zakonodajca, ki jo imajo naši ministeralni juristi ob koncipiranju novih zakonov očitvidno edino pred očmi. Pomagati mora torej pametna interpretacija, ki se ne lovi za besedami, ampak skuša dognati pravi zamisel in duha zakona.

V predležčem slučaju sem v prijetnem položaju, da se morem v prilog svoji tezi sklicevati na interpretacijo samega ministrstva za konstituantno in izenačenje zakonov, ki mu naši centralisti najbrž ne bodo hoteli očitati avtonomistično-strankarskih tendenc. V »Seznamku« zakonov, uredb itd., poslanih zakonodajnemu odboru (Uradni list št. 316 ex 1921) namreč se nahaja vrsta naredb zemaljske vlade zagrebške iz novembra 1918, torej iz časa pred 1. decembrom 1918, ki jih je zemaljska vlada hrvatska predložila omenjenemu ministrstvu, to pa zakonodajnemu odboru, kakor je v čl. 130. ustave predpisano! Torej jih je bilo po mnenju ministrstva vse-ka kot treba predložiti, da ostanejo v veljavi. Na ta način je ministrstvo samo ono ominozno ustavno določbo interpretiralo i. s. popolnoma v duhu in smislu mojih izvajanj. Ali so tudi pokrajinske vlade v Bosni in Dalmaciji svoje naredbe iz novembra 1918 predložile, se ob roki seznama ne da kontrolirati. Morda jih sploh imele niso. Da jih Slovenija ni predložila, je napaka, ki se danes ne da več popraviti. Nepredložene naredbe so mrtve in jih ni mogoče zopet oživiti.

Toliko glede naredb iz novembra 1918. Imamo pa tudi take iz dobe po 1. decembru 1918, kakor sem že v prvi razpravi obrazložil. Te bi bilo vsekako treba zakonodajnemu odboru predložiti — bi kdo mislil. Toda »Narodov« člankar tudi to zanika, ker da tem poznejšim naredbam nedostaje zakonski značaj. To pravno mnenje je neosnovano. Naredbi od 4. novembra 1918, št. 44, in od 14. novembra 1918, št. 111, ste izpremenili deželni red, torej zakon. poznejše naredbe od 15. januarja 1920, št. 49, od 1. aprila 1920, št. 163, in od

18. junija 1921, št. 206, se pa značijo kot premembe naredb št. 44 in 111, torej kot premembe naredb zakonskega značaja, ergo tudi njim pritiče isti zakonski značaj, ker je zakon mogoče izpremeniti samo z zakonom. Naredba od 24. jan. 1919, št. 308, s katero so se določeni posli deželnega zbora na celokupno narodno vlado prenesli, pa je izpremenila tudi deželni red sam, in sicer v točki, ki se je naredba št. 111 ni bila dotaknila, t. j. glede določenih poslov deželnega zbora. Naredba št. 111 (kakor tudi naredba št. 44) deželnega zbora niti z besedico ne omenja, kaj še da bi ga odpravljala, temveč samo posle deželnega odbora na narodno vlado prenaša, ker ni imelo nikakega smisla, poleg upravnega aparata avtonomne narodne vlade za nekatere upravne agende (t. j. prejšnje deželne, avtonomne) vzdrževati še drug (prejšnji) avtonomni aparat. Ker se je bila cela uprava Slovenije avtonomizirala, bilo je samo logično in naravno, da sta se oba avtonomna aparata strnila v enega samega. Pri tem je kajpak deželni odbor kot upravni organ postal odvišen in se ga je radi tega izrecno razpustilo. Deželnega zbora pa se ni nihče dotaknil. O njegovi reorganizaciji — na njega odpravo nihče niti mislil ni, vsaj glasno ne — naj bi odločila bodočnost. Radi tega opravičeno mislim in trdim, da naredba od 14. novembra 1918, št. 111, deželnega odbora ni odpravila in njegovih pravic ni okrnila, in da je bila baš radi tega posebna naredba potrebna, s kojo so se pozneje nekateri posli deželnega zbora na vlado prenesli, in sicer na celokupno vlado kot začasen surogat neposlujočega deželnega zbora. To je bila naredba od 24. januarja 1919, št. 308, ki je potemtakem deželni red sam izpremenila in je vsled tega gotovo akt zakonskega značaja. Ta značaj pa bi ji ostal tudi tedaj, če bi se smelo opravičeno trditi, da je bil z naredbo od 14. nov. 1918, št. 111, poleg deželnega odbora tudi deželni zbor odpravljen, kajti v tem slučaju bi naredba št. 308 pomenila ali izpremembo naredbe št. 111 — zakon je mogoče izpremeniti samo z zakonom — ali pa bi bila, če hočete, izvršilni zakon k naredbi št. 111; kajti tej naredbi gre tudi po mnenju »Narodovega« avtorja lastnost državnega temeljnega zakona; v temeljnih zakonih izražena načela glede upravne organizacije pa se izvršujejo le z zakoni in ne z naredbami upravnih oblasti, ako jih temeljni zakon v to izrecno ne pooblasti. Naj se torej stvar obrača kakor hoče, naredba št. 308 je zakonskega značaja in jo je bilo treba tudi zakonodajnemu odboru predložiti. — S tem je povedano vse.

Ker je pokrajinska uprava za Slovenijo zamudila, s predložitvijo dotičnih naredb narodne in deželne vlade zakonodajnemu odboru zasigurati si oblast nad imovino bivše vojvodine Kranjske, radi tega prejkoslej trdim, da pravno nad njim nima nikakršne pravice. Ako si jo kljub temu prisvaja in jo izvršuje, tedaj pač ravna po znanem »Macht geht vor Recht«, kar je v popolnem skladu z današnjim vladnim sistemom v naši državi.

Vprašanje o svojini.¹

V svojem članku o krščanskem socializmu ima dr. Gosar tudi sledeči stavek: »Zasebna lastnina? O njej krščanstvo molči!« (Socialna Misel I 5.)

Ne vem, v kakem smislu je napisal dr. Gosar to trditev, gotovo pa je, da jo bo pri dobesedni razlagi stavka (in splošno moramo umevati vsak stavek in sensu litterali) vsak teolog moral odkloniti.

Zasebna lastnina je namreč vsaj 15 stoletij starejša kot krščanstvo. Že na Sinajski gori je Bog sankcioniral zasebno lastnino, ko je med grmenjem in

¹ K nadaljnji pojasnitvi v tej diskusiji načetega vprašanja služi tudi na str. 76. objavljeni članek dr. A. Tomínca o pojmovanju svojine pri sv. Frančišku Asiškem.

plamenom proglasil: Non furtum facies. (Exod. 20, 15.) Pojem »furtum« bi bil sploh nesmisel, če si ne predstavljamo zasebne lastnine.

Da preskočimo vse preroke in pridemo kar k Evangeliju, je res, »da se je naš Gospod družil največ in najrajši z reveži in cestinarji« (Sc. Misel I, 5), toda ne vem, kaj dokazuje to proti zasebni lastnini? Mari cestinarji niso imeli zasebne lastnine? Kako bi bil drugače cestinar Levi (= Matej) pripravil Kristusu v svoji hiši veliko pojedino (Luk 5, 29)? In Zahej, h kateremu se je Kristus sam povabil, je bil »nadcestinar in sam bogat« (Luk 19, 2). Kako je mogel reči Zahej Kristusu, da »polovico svojega premoženja daje ubožcem«, ako ni imel nad tem premoženjem zasebne lastnine?

Kako naj si nadalje razlagamo Kristusovo zapoved o miloščini, zapoved, ki je brezdvomno neprecenljivega socialnega pomena, ako ne priznamo zasebne lastnine? Odkod pa naj da kristjan miloščino, če ne iz svojega? Ali naj gre krast v ta namen? Teга mu ne bo noben moralist dovolil!

Jasno je torej, da krščanstvo operira z zasebno lastnino kot z načelom, o katerem sploh ni diskusije.

Cerkveno pravo je o tem načelu tako prepričano, da je vselej priznalo tudi oporoko, torej oni čin, s katerim kdo določa, kaj naj se izvrši z njegovo zasebno lastnino, ko bo enkrat umrl.

In ko so v novejših časih začeli socialisti tajiti zasebno lastnino (»evertere privatas bonorum possessiones contendunt oportere« Leo XIII. v »Rerum Novarum«) je papež nasproti tej teoriji slovesno proglasil: Possidere res privatim, ut suas, ius est homini a natura datum. (Ibidem.) Zasebna lastnina je torej po avtoritativnem nauku Leona XIII. utemeljena že v naravnem pravu. Tem bolj bo veljala v krščanstvu!

Dr. Ujčić.

Na gorenje ugovore g. vseučil, profesorja dr. Ujčija odgovarjam zaradi večje jasnosti kratko takoj na tem mestu.

1. Kot podlaga polemiki služi lahko samo tisti smisel mojega stavka: »Zasebna lastnina? O njej krščanstvo molči!«, kakršnega ima v zvezi, v kateri se nahaja, kajti članek, iz katerega je ta stavek vzet, ni zbirka samostojno stoječih stavkov, marveč je organična ali bolje logična enota.

2. Ako bi iz zapovedi »Ne kradi!« dejansko sledilo, da je zasebna lastnina nujen etičen postulat, potem bi bila kolektivna lastnina ali dovoljena k večjemu v omejenem obsegu ali pa bi bila popolnoma nedopustna. V tem zadnjem slučaju bi bila kraja kolektivne lastnine dovoljena in moralna — kar je očividno absurd. Zato nam ostane samo še prva možnost. Tu pa nastane vprašanje, kje je meja, do katere bi bila kolektivna lastnina dovoljena? Krščanstvo o tem molči. Nasplošno pa je omejitev kolektivne lastnine lahko dvojna:

a) moglo bi se reči: kolektivnolastninski red ne sme nikdar obsegati vseh stvari in vseh ljudi; nekaj jih mora vedno ostati v zasebnolastninskem razmerju;

b) lahko bi tudi rekli, da mora vsakemu človeku ostati nekaj, kar bi bilo njegovo, dočim smejo biti vse druge stvari kolektivna lastnina.

Ako vzamemo prvo eventualnost, pridemo zopet do očividno nesmiselnih zaključkov (n. pr. vsi ljudje na svetu, razen enega, bi smeli živeti v tem kolektivnem sistemu in šele, če bi se mu tudi zadnji podvrigel, bi bilo to nemoralno.) Ako pa ostanemo pri drugi eventualnosti, tedaj morajo biti vsi cerkveni redovi, ki so postavljeni na kolektivnolastninsko podlago, naravnost nemoralni in nemoralna bi bila tudi prva cerkvena občina v dejanjih apostolov, kar je pač nezaslišana trditev! Tudi ne smemo prezreti, da se glasi »Ne kradi!« in ne: »Poseduj!«

3. Ni res, da bi bil pojem »furtum« (kraja) nesmisel, ako si ne predstavljamo zasebne lastnine, kajti tudi v kolektivnolastninskem družabnem redu (srenja, zadruža, ruski mir) je kraja (tudi med člani!) ne le možna, marveč tudi prepovedana. Sicer pa formalistično pojmovanje kraje sploh ne odgovarja duhu čisto etične zapovedi »Ne kradi!« Kakor so namreč v zapovedi »Ne ubijaj!« prepovedana najrazličnejša zlodejanja proti fizični osebi bližnjega, tako je tudi v zapovedi »Ne kradi!« zapopadenih cela vrsta, zunanje sicer zelo različnih, po svojem etičnem značaju pa istovrstnih deliktov nele proti imetju, marveč splošno proti materialnemu blagostanju bližnjega. (N. pr. goljufija, verižništvo.)

4. Stavek, »da se je naš Gospod družil največ in najrajši z reveži in cestničarji«, ne dokazuje ničesar proti zasebni lastnini sami na sebi, ker očitno tudi nima tega namena. Ž njim sem izrazil samo duha Kristusove propovedi. In ker sem tudi sicer v tem članku (str. 4.) izrecno poudaril, da stoji krščanski socializem (o krščanskem komunizmu ali kolektivizmu, kateri je tudi mogoč, nisem govoril) na temelju (seveda primerno omejene) zasebne lastnine, pač ni bilo povoda za napačno umevanje gorenjega stavka.

5. Zapoved miloščine velja v obstoječem družabnem redu. S tem pa vendar ni rečeno, da bi se ne smel (čeprav ima dandanes ta eventualnost samo teoretičen pomen) ustvariti tak družabni red, v katerem miloščina ne bi več bila potrebna, zlasti ker bi bilo to mogoče edino le na temelju iste ljubezni, iz katere izvira miloščina sama.

6. Kakor je iz vsega navedenega razvidno, ni res, da »operira krščanstvo z zasebno lastnino kot z načelom, o katerem sploh ni diskusije«, marveč se v to vprašanje sploh ne spušča. Drugače bi namreč — vsaj brez primerne komentarja — ne moglo pisati o prvi krščanski občini, ki je slonela na komunistični podlagi ter jo hvaliti zaradi tolike ljubezni. (Dej. Apost. II., 44—47. — IV., 32—37. — V., 1—11.)

7. Tudi sklicevanje na cerkveno pravo ne drži, ker sloni ono kakor vsako drugo pravo na obstoječem družabnem redu, ne spušča se pa v diskusijo, ali bi bil kak drug družabni n. pr. kolektivističnolastninski red boljši ali ne.

8. Leonova okrožnica »Rerum novarum« — končno ne nasprotuje niti dejanskemu smislu mojega stavka, niti smislu celega odstavka, iz katerega je vzet, kajti v obeh slučajih gre edino za to, da se poudari misel: da je ustanova zasebne lastnine v človeški družbi sama na sebi etično irrelevantna, oziroma da ni nujen etičen postulat. Tudi če je res, da je zasebna lastnina človeku priznana po naravnem pravu, ne izključuje ta niti namanj kolektivnolastninskega družabnega reda na temelju medsebojne ljubezni. Nasprotno, ta bi bil etično popolnejši.

V 2. številki SM str. 55. sem izrecno poudaril, da zasebne lastnine, ki jo jaz sicer ne smatram za naravno pravo, marveč samo za navadno naravno življensko dejstvo, ne more nobeno **človeško pravo** niti ustanoviti niti odpraviti, marveč le omejiti. Leon XIII. je z enakega gledišča kot vrhovni poglavar Cerkve popolnoma pravilno obsodil nauk takratnega socializma, oziroma boljše komunizma, ki je hotel — ne na etični, marveč — na **materialistični** podlagi odpraviti zasebno lastnino. V tej zvezi je pa Leonov stavek, ki ga navaja dr. Ujčić, — ako ne absolutno — pa vsaj smiselno pravilen. Noben teolog pa ga menda ni in ne bo razumel tako: da krščanstvo tirja zasebnolastninski družabni red iz kakšnega versko-moralnega principa. Končno pa Leon XIII., kar bo tudi priznaval vsak teolog, ni omenjenega stavka izrekel slovesno ex cathedra, dasi vzbuja dr. Ujčić videz, da je tisti stavek naravnost »slovesna« definitorična izjava.

Dr. A. Gosar.

Pregled.

Naše zadeve.

Če je kdo prezrl govor enega naših najboljših somišljenikov, dr. Besednjaka, na zgodovinski seji začasnega goriškega deželnege zbora 27. februarja t. l., na kateri je večina iz Italijanov-avtonomistov in Slovencev sprejela resolucijo za avtonomijo Julijske krajine, je slabo storil. Ta načelna izjava je namreč za aktualni politični moment v Jugoslaviji v načelnem oziru posredno ravno tako važna kakor je direktnega praktičnega pomena za slovenski in italijanski ter nemški življenj v novih italijanskih pokrajinah. Dr. Besednjak je hotoma popolnoma na temelju kulturnega in socialnega programa slovenske ljudske stranke izluščil jedro našega avtonomističnega pokreta, označujoč samoupravo v našem smislu kot »sredstvo, ki naj razveže vse skrite in speče silje ljudstva in usposobi delovne množice, da postanejo nositeljice vsega gospodarskega in političnega življenja naše dobe.« Liberalna kapitalistična država preteklega stoletja je bila strogo centralistična, ker si ni prisvajala socialnih nalog, marveč je varovala le takozvani pravni red, prepušča-joč socialno življenje svobodni konkurenci. Moderna država pa prevzema čimdalje več socialnih funkcij, katerim pa centralistična višja birokracija tako tehnično ni kos, kakor jih tudi po svojem buržoaznem mentalitetu ne more zadovoljivo opravljati v korist ljudstva. (Nižji uradnik je itak brezsilni in brezvoljni proletarec.) Vsled svoje velikan-ske kompetence je ta birokracija danes močnejša od parlamenta. Ljudstvo prihaja do politične veljave samo sporadično ob volitvah. To se more ozdraviti le z avtonomijo kot sredstvom, da ljudstvo neposredno pride do resnične in trajne politične veljave pri upravi vseh državnih poslov počeni od občine do najvišjih osrednjih organov, da izvede svoj socialni program. Tako stoji avtonomija v programu ljudske stranke pod vidikom njenih najvišjih kulturnih in socialnogospodarskih smernic in jim je podrejena, ne nadrejena!

To so misli, ki so za nas zato tako važne, ker stopa pri nas čezdaljebolj v ospredje vprašanje prepotrebnege nastopa hrvatskih in slov. avtonom. strank »en bloc« proti belgrajskemu centralizmu, ki stavbo, naše države ruši, mesto da pospešuje njeno konsolidacijo, in kojega posledice občuti v obliki neznosnih davkov, rastoče draginje, koruptne uprave in absolutističnega terorja ravno delovno ljudstvo. V svrhu skupnege nastopa in skupne taktike pa je potrebna jasnost glede glavnih načel, zato ker je avtonomija sama na sebi še čisto nedoločen pojem. Treba je vedeti, kaj si vsaka stranka pod avtonomijo, oziroma federacijo konkretno predstavlja in pod kakšnimi kulturnimi

in socialnimi vidiki jo gleda. Tega pa danes za ostale stranke še ne vemo. Eni se zavzemajo za malo Hrvatsko poleg velike Srbije, skrajnemu pravaškemu krilu stoji pred očmi državnoopravni programi iz ogrsko-hrvatskega oligarhičnega srednjega veka, za druge sploh nič ne vemo razen negativne plati programa, to je, da ni prav, kakor je. Na vsak način ne sme avtonomija privedi do razrahljanja velikih skupnih kulturnih in socialnih interesov slovenskega, hrvatskega in srbskega ljudstva, ki morajo imeti svojo zaščito v skupni državni okvirni zakonodaji in enotno po vsej državi izvedenih delavskih organizacijah. Kakor je, ne more iti naprej, toda, da bo res bolje, je treba jasnosti; ljudska stranka tako na Slovenskem kakor na Hrvatskem pa ima edina trdno in zdravo programatično podlago za izvedbo avtonomizma v smislu kulturnih in socialnih potreb vsega jugoslovanskega delovnega ljudstva — načeloma njej ni treba nobene preorientacije — da, iz tega sploh ni razloga delati vprašanja.

Isto je poudaril poslanec HPS dr. Šimrak na svojih shodih po Dalmaciji. To je tembolj važno, ker mora solidarnost SLS in HPS slejkoprej tvoriti glavno dogmo naše ljudske stranke, ki je kulturna in socialna krščanska stranka, kar je sicer za svojo stranko poudaril nedavno tudi Stjepan Radić. Tudi on stoji na širšem in socialnem stališču; temnenj imamo mi povoda revidirati svoj univerzalni, na neminljivih načelih sloneči program. Kakor smo odločno proti centralizmu, tako smo odločno proti šovenskem separatizmu. Kaj za nas pomeni avtonomija, je povedal dr. Besednjak.

S. K. S.

Svetovni položaj.

Zadnjič smo izrekli mnenje, da bodo velekapitalistične države antante jako težko našle pravo podlago za gospodarsko vzpostavitve Evrope. Zdi se, da smo imeli prav, kajti kljub temu, da sta se Lloyd George in Poincaré na sestanku v Bulonji glede na genovsko konferenco sporazumela (pravijo, da je k temu nekaj pripomogel tudi češkoslovaški minister za zunanje zadeve dr. Beneš), se v zadnjem hipu govori, da bi konferenca mogla sploh izostati.

Kot glavni vzrok navajajo zdaj Zedinjene države severne Amerike (U. S. N. A.), ki so izjavile, da se konference uradno ne bodo udeležile, ker ne bo obravnavala vprašanja olajšave nemške vojne odškodnine, reduciranja kopnih armad in vzpostavitve ravnotežja med izdatki in prejemki v budgetih evropskih velesil. To so namreč pogoji, pod katerimi bi U. S. N. A. antanti odpustile ogromni vojni dolg v višini 11 milijard dolarjev, ki se itak ne da odplačati niti v denarju niti v blagu (ker bi to

ruiniralo ameriško produkcijo samo), pač pa tvori dobro podlago za politične koncesije. Ker pa zlasti Francija noče nič slišati o kaki temeljnji reviziji nemškega reparacijskega vprašanja, U. S. N. A. odklanjajo udeležbo pri konferenci, vsled česar le-ta izgubi svojo realno vrednost. Vrh tega je Amerika zdaj od finančnih ministrov antante, ki so pravkar v Parizu obravnavali vprašanje medsebojne porazdelitve aktualnih nemških odplačil, predložila račun za ameriške zasedbene čete v Porenju, ki ne znaša nič manj kakor okoli 100 milijonov nemških mark v zlatu. S tem hočejo U. S. N. A. dokazati, da je reparacijska politika zaveznikov nevzdržljiva in da zavezniki ne smejo računati na kak profit od te politike. Ali bo to zaveznike kaj izmodrilo, se še ne da predvideti; na vsak način pa nasprotje med evropskim in ameriškim stališčem ogroža sklicanje genovske konference.

Druga točka, glede katere zastopniki zapadne veleburžuazije še do danes niso prišli do enotnega načrta, je vprašanje v zvezi s tistimi Rusije. Ljenin je 8. t. m. na kongresu kovinskih delavcev v Moskvi dejal, da si Rusija ne bo dala od velike antante narekovati nobenih pogojev za svoje gospodarsko ozdravljenje, to je, da ne bo dopustila, da se z njo postopa kakor s premagano državo. Na izvestne grožnje od strani tiste skupine na zapadu, ki zopet misli na vojaško intervencijo, ako se Rusija ne ukloni gospodarskim zahtevam zapada, je Ljenin odgovoril s tem, da je odobrill nedavni poziv Trockega na rdečo armado, naj bo pripravljena za vsak slučaj. Rusija bo šla v Genovo, da se pogaja kot enakopravna država z enakopravnimi državami ali pa sploh ne bo šla. Ljenin je tudi poudarjal, da sklicatelji genovske konference sami niso na jasnem, kaj hočejo, in je v tem oziru najbrž uadel pravo.

Jako neugodno vpliva na to vprašanje tudi notranja vladna kriza na Angleškem. Tam se namreč med vojsko nastala koalicija med liberalci in konservativci krha in se vsled tega maje tudi pozicija Lloyd Georgea. Konservativci so namreč kakor vsikdar nasprotniki pomirljive decentralistične politike liberalcev (ne v našem smislu!) glede na Irsko, Egipt, Indijo itd. Če pa Lloyd George gre, izgubi genovska konferenca najnavdušenejšega iniciatorja.

Tako vidimo, da se svetovni gospodarsko-politični položaj, ki ga je povzročila imperalistična kapitalistična politika velesil, vedno bolj zapleta namesto da bi se razpletal. To čuti tudi naše ljudstvo pri valuti, draginji in čezdalje večji nezmožnosti živet. Dokler kapitalizem ne pade, ni upati na kakšno resnično izboljšanje, naj se sklicujejo še tolike konference.

—in.

Četverni sporazum in naša notranja politika.

Predsednik češkoslovaške republike Masaryk ima velikopotezen načrt, kako bi se

po vojski v srednji, vzhodni in jugovzhodni Evropi nastale države združile v neko svobodno gospodarsko-politično zvezo svobodnih narodov, ki naj bi tvorila most med zapadom in vzhodom. To njegovo misel skuša udejestiti minister za zunanje zadeve dr. Beneš, ki je uporabil mednarodna pogajanja za sklicanje genovske konference v svrhu, da stvari ožji sporazum med Češko-slovaško, Jugoslavijo, Poljsko in Rumunijo. Ta zveza, ki šteje 70 milijonov ljudi, naj bi na mednarodnem političnem in gospodarskem torišču nastopala odslej kot ena velesila zunaj, naj se že gre za genovsko konferenco ali za katerokoli drugo.

V tem smislu so se vršila zadnje dni pogajanja med dr. Benešem in zunanjim ministrom SHS dr. Ninčičem v Bratislavi, v Bukarešti in zdaj v Belgradu, kjer zboruje konferenca strokovnjakov omenjenih štirih držav. Ako sklepamo po poročilih belgrajskih listov, se more že zdaj reči, da je konferenca pokazala enotnost pogledov vseh štirih držav na vsa mednarodna vprašanja tudi glede Rusije. Ker pa skupna zunanja mednarodna politika nujno sloni na nekaterih skupnih smernicah, ki morajo biti svojske vsem štirim državam tudi, kar se tiče njihovega medsebojnega razmerja, se je konferenca bavila tudi z vprašanjem, kako po enotnih načelih urediti gospodarsko in prometno politiko Češkoslovaške, Jugoslavije, Poljske in Rumunije, ter se je tudi v tem oziru pokazalo baje popolno soglasje.

Kolikor se mora tega dejstva vsak Jugoslovan le globoko veseliti, se ne smejo prezreti neke notranje težkoče, ki izvirajo med drugim tudi iz naše notranje politike. Če bi ne imeli izključnega mnopola na našo zunanjo politiko srbski radikali, in če bi naša notranja politika slonela na koaliciji jugoslov. ljudskih strank, bi mogli danes z mirno vestjo reči, da bo ideja četvernega sporazuma prodrla, ne da bi se v doglednem času pojavile notranje težkoče, kar se nam spričo sedanjega položaja zdi neizogibno. Težko si je predstavljati, da bi glede na stališče napram Rusiji obstajalo med četverozvezo kaj več nego gola platonična želja mirnega sožitja s to državo, kajti sicer bi se moralo marsikaj na vzhodni meji globoko izpremeniti in bi se morale marsikatere krivice dejansko popraviti, ki so se brezdomno storile Rusiji (ne boljševikom) in na katere le-ta ne more pozabiti. Imamo besarabsko, vzhodnogališko in baltiško vprašanje, imamo vprašanje Dobrudže, slovaške in karpato-ruske avtonomije, vilnsko vprašanje itd. itd., imamo še nerešeno vprašanje odnosa SHS in Rumunije napram Bolgariji, kar vse pade odločilno na tehtnico četvernega sporazuma. Gotovo pa je, da v tem oziru v Belgradu ne vladajo nazori, ki bi odgovarjali modernemu demokratičnemu stališču, kljub temu da dr. Ninčič s hvalevredno vztrajnostjo skuša uveljavljati politiko, več ali manj odgovarjajočo

tozadevnemu mišljenju češkoslovaških državnikov. Obstojta pa tudi hrvaško vprašanje, ki kriči po rešitvi, kar so tudi že Čehi izprevideli (glej dr. Kramarjeve »Narodne liste«). Treba je tudi poudariti, da bo ideja četvernega sporazuma, ako se uredijo gori omenjena vprašanja, resnično realizirana šele, ko se pritegneta k njej v ožji ali rahlejši zvezi avstrijska republika in Madjarska, ker sicer ni mogoča velikopotezna enotna gospodarska in prometna skupnost srednje Evrope, na kar pa utegnemo zlasti vsled vladstva madjarske oligarhije še precej časa čakati.

Za nas pa je glavno, da se neha vele-srbsko orientirana politika Nikole Pašića in da se ustanovi zares jugoslovanski, demokratični in moderni socialni režim iz ljudskih strank, sicer bo četvero-zveza stala na trilih nogah.

Dr. X. (Belgrad).

Naša zasebna dobrotelost.

Podajam na podlagi izkazov za šolsko leto 1921/22 nekaj podatkov o naših glavnih sedaj poslujočih organizacijah in zavodih, ki se bavijo s preskrbo siromakov, zlasti z oskrbo revne, sirotne, zapuščene in ogrožene dece.

A. Karitativne organizacije ter njihovi zavodi in mladinsko skrbstvene naprave.

1. Prva in najstarejša krščanska organizacija, ki se udejstvuje na polju socialnega skrbstva javne pomoči ter zaščite dece in mladine že od leta 1876, je Družba sv. Vincencija Pavlanskega za prostovoljno oskrbovanje siromakov in za varstvo mladine (kratkot Vincencijeva družba). Družba šteje v ljubljanski škofiji 13 podružnic (Vincencijevih konferenc), v mariborski pa 3. V preteklem letu je družba štela 236 delavnih članov in 902 dobrotnika. Oskrbovala in podpirala je 395 družin, 116 bolnikov, 72 samecev, 182 samice in 206 posameznih otrok, skupno 971 oseb. V ta namen je potrošila 365.764 K 34 v. — Družba je lastnik prvega in največjega deškega sirotišča v Sloveniji, »Marijanišča« v Ljubljani. Zavod šteje 234 gojencev. Z zavodom je združena petrazredna deška ljudska šola, dijaški konvikt, kmetijska gospodinjstva šola s seminarjem za učiteljice in kuharska šola. V Marijanišču je nastanjena tudi menza za 200 visokošolcev. Zavod oskrbujejo šolske sestre. Družba pripravlja zgradbo Mladinskega doma v Trnovem v Ljubljani. — Vincencijeva konferenca in Trzičev je ustanoviteljica in vzdrževalnica dnevnega zavetišča, šolske kuhinje, sirotišča in šivalnice v Trziču. Število gojencev in gojenk znaša 84. Vodstvo in oskrbovanje je v rokah sester križark. — Vincencijeva konferenca na Viču pri Ljubljani vzdržuje dnevno zavetišče, v katerem se oskrbuje dnevno 32 revnih dečkov in deklic. Zavetišče vodijo oo. frančiškani. — Vincencijeva konfe-

renca v Mostal pri Ljubljani je ustanovila šolsko kuhinjo za revne otroke. — Vincencijeva konferenca v Kranju vzdržuje lastno sirotiščnico za 33 sirotne dece. Zavod oskrbujejo sestre usmiljenke.

2. Družba sv. Elizabete za ljubljansko škofijo (Elizabetna družba), ustanovljena leta 1918, je pobožna družba krščanske ljubezni. Leta 1920, je štela osem podružnic (konferenc) s 104 delavnimi članicami in 852 dobrotniki. Podpirala je 145 družin, 166 samskih oseb, 198 otrok, 10 otrok-sirot in 23 bolnikov. Skupna vsota podpor je znesla 89.741 K 66 v. Konference izvršujejo vsa telesna in duhovna dela krščanskega usmiljenja, kakor to zahtevajo potrebe tekočega življenja na licu mesta.

3. Dijaška in ljudska kuhinja v Ljubljani, ustanovljena leta 1877. Oddaja opoldne in zvečer po zelo nizki ceni hrano 76 dijakom in 2 dijakinjama ter 150 do 200 osebam iz ubožnejših ljudskih slojev. Društvene in gospodinjstve posle oskrbuje brezplačno odbor gospa in gospodov.

4. Škofijsko društvo za varstvo sirot, ustanovljeno leta 1918. Namen društva je vsestranska skrb za sirote in zanemarjeno mladino. Ustanavlja lastne sirotiščnice in zavode, podpira in nadzoruje sirotne deco po zavodih in po svojih ter jo oddaja v vzgojo in izrejo poštenim družinam na deželi. Društvo ima lastno deško sirotišče sv. Jožefa v št. Vidu nad Ljubljano za 70 otrok. Zavod vodijo in oskrbujejo šolske sestre. Leta 1921. so stroški znašali 642.000 K 64 v.

5. Društvo za Mladinske domove. Namen društva, katero se je ustanovilo leta 1919, je, ustanavljati »Mladinske domove« po vsej Sloveniji. V Mladinskih domovih se zbirajo dečki, ki v domačih hišah nimajo zadostnega nadzorstva ali primerne vzgoje in so izpostavljeni nevarnostim ulice in pohajkovanju. Prvi Mladinski dom je nastanjen v bivših vojaških barakah na Kodeljevem pri Ljubljani. Zavod je v oskrbi salezijancev. Tje prihaja dnevno čez 200 dečkov. Društvo je dozdaj izdalo 377.829 K 5 v. — Izdeluje načrte za zidavo velikega Mladinskega doma na Kodeljevem.

6. Društvo Dobrotelost. Vzdržuje dobrodelno pisarno v Ljubljani.

7. Društvo sv. Marte, ustanovljeno v zavetje deklet, ki služijo po Ljubljani. Društvo ima svojo hišo Dom sv. Marte v Ljubljani, Streljska ulica št. 2.

8. Katoliško društvo rokodelskih pomočnikov v Ljubljani, ustanovljeno leta 1855. Ima namen izobraževati rokodelske pomočnike, da bi postali dobri mojstri.

9. Katoliško društvo za mladeniče v Ljubljani se je ustanovilo leta 1895. Zbira šoli odrasle mladeniče, zlasti obrtne in trgovske vajence ter mladoletne delavce in jih izobražuje.

10. Društvo za varstvo vajencev v Ljubljani deluje od leta 1909. Društvo ima namen skrbeti za naraščaj obrtnega stanu v Sloveniji. Vzdržuje Vajeniški dom v Ljubljani, Komenskega ulica. V zavodu poslujejo strokovni tečajji za razne obrti, zlasti za čevljarje in krojače, knjigovodski tečaj, pevski, dramatični in telovadski odsek. Zavod šteje 42 vajencev; vsi obiskujejo tudi obrtne nadaljevalne šole.

11. Društvo »Pripravniki dom«, ki se je ustanovilo leta 1896, ima namen zgraditi in vzdrževati učiteljskihišnikom primerno hišo, kjer bi imeli hrano in stanovanje za nizko ceno ozir. brezplačno ter lepo domačo vzgojo. Ker zadaj ni mogoče zgraditi zavoda, ima društvo vsako leto nekaj gojencev-učiteljskih pripravnikov v Marijanišču.

B. Drugi zasebni zavodi in mladinsko-skrbstvene naprave.

Poleg navedenih društvenih zavodov je omeniti še naslednje tudi zasebne zavode in mladinsko-skrbstvene naprave:

1. Salezijanski zavod na Rakovniku pri Ljubljani za ogroženo mladino. Last salezijancev. Zavod ima lastno petrazredno ljudsko šolo, obrtno nadaljevalno šolo, tri strokovne učne delavnice ter šolo za glasbo in dramatiko. Število gojencev 171.

2. Mladeniški krožek »Rakovnik« pri Ljubljani. V krožek se sprejemajo mladeniči, večinoma obrtniki, v starosti po 14. letu. Zbirajo se po izvršenem delu v večernih urah k izobraževalnim predavanjem. V krožek prihaja čez 100 mladeničev.

3. Oratorij salezijanskega zavoda na Rakovniku pri Ljubljani vabi deco v starosti do 14. leta k skupnim prireditvam in zabavam, zlasti ob nedeljah in praznikih, da jo obvaruje pred nevarnostjo ceste. Oratorij šteje 120 dečkov.

4. Salezijanski dom na Radni pri Sevnici z lastno trirazredno ljudsko šolo. Šteje 52 gojencev.

5. Salezijanski zavod Marijanišče v Veržejju, pošta Križevci pri Ljutomeru. V zavodu je privatna nižja gimnazija, na kateri poučujejo profesorji salezijanci. Zavod oskrbuje 88 otrok.

6. Dom za hirajoče in slaboumne otroke v hiralnici sv. Jožefa v Ljubljani, Vidovdanska cesta, pod vodstvom sester usmiljenk, v katerem se nahaja 35 slaboumnih dečkov in deklic.

7. Dijaški dom v Kočevju s 37 dijaki. Zavod vodijo in oskrbujejo sestre usmiljenke.

8. Dekliško sirotišče in vzgajališče Lichtenturn v Ljubljani. Last sester usmiljenk. Zavod z 204 sirotami ima lastno šestrazredno ljudsko in trirazredno meščansko šolo.

9. Dekliško vzgajališče Marijin dom v Kočevju, kjer imajo sestre

usmiljenke v oskrbi 100 deklic. V zavodu je enorazredna ljudska in trirazredna meščanska šola.

10. Dijaški konvikt v Novem mestu za revne dijake. Zavod, katerega vodijo oo. frančiškani, šteje 33 gojencev.

11. Vincencijev zavod za deklice v Ljubljani, Vidovdanska cesta, v oskrbi sester usmiljenk. Število gojenk: 27.

12. Dijaški dom misijonske družbe v Ljubljani, Trg Tabor, s 43 gojenci, v oskrbi misijonske družbe sv. Vincencija Pavlanskega.

Razen tega pa imamo še celo vrsto drugih zavodov slovenskih redovnikov in redovnic, ki niso izključno skrbstvenega ozir. sirotinskega značaja, v katerih pa se oskrbuje mnogo uboge, sirotne, zapuščene in ogrožene dece. Ker o teh na tem mestu radi pičlo odmerjenega prostora ni mogoče govoriti, se objavi obširno poročilo v prihodnjem koledarju družbe sv. Mohorja.

C. Pregled o poslovanju dobrotelnih zavodov in mladinsko-skrbstvenih naprav v šolskem letu 1921/22.

1. Po predloženih izkazih je bilo po stanju 1. decembra 1921 v oskrbi karitativnih društev, zavodov in naprav 2655 otrok, in sicer: brezplačno 858, za delno plačilo 927, za polno plačilo pa 870 otrok. — Med temi otroki je bilo: a) vojnih sirot 252, in sicer: popolnih (brez staršev) 100, delnih (brez očeta) 152; b) drugih sirot 481, in sicer: popolnih (brez staršev) 104, delnih (brez očeta) 232 in (brez matere) 145. — Na račun raznih državnih oblasti (mesečni prispevek 200 do največ 650 K) je bilo oskrbovanih 261 otrok.

2. Število zaposlenega učnega in vzgojnega osebja znaša 287 oseb, in sicer: a) redovnega 226, b) svetnega 61, med temi c) moškega 89, ženskega 198. — Med osebjem je: 17 veroučiteljev, 88 strokovnih učiteljev (-ic), 65 ljudskosolskih učiteljev (-ic), 25 učiteljev ročnih del, 44 otroških vrtnaric in 48 nadziralcev (-ic).

3. Število zaposlenega gospodarskega, gospodinjkega in poselskega osebja znaša 194, in sicer: a) redovnega 135, b) svetnega 59, med tem c) moškega 41, d) ženskega 153.

D. Proračun oskrbnih stroškov za šolsko leto 1921/22.

Če računamo za tekoče šolsko leto oskrbne stroške mesečno in za enega otroka samo na 800 K, bi znašali za 10 mesecev skupno 21.240.000 K. K tem bi prispevali gojenci, plačujoči celoletno takso, 6.960.000 K, oni, ki plačujejo delno takso, 3.708.000 K; ostanek v znesku 10.572.000 K pa bo morala kriti s podporami, darovi in milodari dobrotelost sama, ki bo poleg tega morala skrbeti za veliko število sirotne in siromašne dece, ki ostane v zavodih tudi v dvamesečni počitniški dobi.

Za zaključek naj mesto besed govore navedene številke! Fran Lavtižar.

Vstajajoča Indija.

Svetovna vojna je sprožila na dremajočem vzvodu tri velika nacionalna gibanja: rusko, indijsko in muslimansko. Rusija, nekdanja prva zavojevalka Azije, je s strmoglavljenjem carstva dala znamenje za osvobodilno vojno Azije od tujcev, stvorilo se je drugo revolucionarno ognjišče v Hindostanu, med njima pa leži muslimanski svet, ki je posredovalec med Moskvo in Indijo.

Ruski vplivi.

Rusi so ustanovili od Kavkaza do Kaspiškega morja samostojne muslimanske republike (Armenija, Azerbejdžan, Georgija, Dagestan, Abhazija, Vladikavkaz, Terek), od Kaspiškega morja pa tja do Mongolije šest republik: Turkestan, neizmerni Kirgizistan, Hivo, Buharo, severno od njiju Baškirstan in Tatarsko republiko. V vseh vladajo domači sovjeti v federativni zvezi z Moskvo in so združeni na vsakoletnih kongresih vseh ruskih sovjetov. Formalno je ta zveza zelo rahla, naznotraj pa zaenkrat jako trdna radi vsem skupne strogo komunistične vladavine. Središče je Taškert v Turkestanu z visoko šolo za muslimanske boljševiške politične delavce. Te republike tvorijo most na eni strani čez Kavkaz z Angoro, na drugi čez Perzijo, Afganistan, Beludžistan ter čez Tibet z Indijo. Z Angoro, Perzijo in Afganistanom ima Moskva politično-trgovinske pogodbe. V Perziji se laska Moskva fevdalni vladi, češ, da bo ščitila njeno neodvisnost, in ima z njo dogovor, da jo sme braniti s svojimi četami na perzijskem ozemlju. Na drugi strani pa organizira male kmete proti fevdalni vladi. V patriarhalno-fevdalnem Afganistanu sovjetski odposlanci ne smejo delati proletarske propagande, zato pa širijo protiangliško razpoloženje. V Tibetu imajo tudi že zveze z Dalaj-lamo, katerega vpliv sega med indijske in mongolske budiste. Ni verjetno, da bi tibetanski krogi bili naklonjeni boljševiški ideologiji, najbrž se ogrevajo le za idejo svobode in enakosti narodov. Iz tega velikanskega loka sovjetskih postojank se širi revolucionarni duh v Indijo med muslimane. Dejstvo je, da so ravno ruski muslimani zbudili svoje sovrenike v Indiji. Že v svetovni vojni je med njimi vrelo. Ko je carigrski kalif napovedal Angliji sveto vojno, je Anglija zasedla Meko in ustoličila tam za svojega kalifa slamnatega moža. Indijski mohamedanci, njim na čelu bratje iz roda Mohamét Alf, so težko gledali ta umetni razkol v verski organizaciji. Ko je Turčijo zadel trd mir, so muslimani začeli organizirati odpor proti Angliji. Bakljo so jim podali muslimanski ruski boljševiki, drugega silnega zaveznika so pa našli v Gandhiju.

Zemlja in ljudje.

Indijsko cesarstvo šteje nad 330 milijonov ljudi in Anglija jih vlada s peščico ljudi. Pravo angleško vladstvo v Indiji je pravza-

prav staro šele 64 let, kajti prej je po padcu muslimanskih močulov 1761 upravljala deželo »Vzhodnoindijska kompanija«, to je na veliko organizirana, od vlade privilegirana zasebna roparska družba (Clive, Hastings), katere je zavojevala dežele pod vidikom dviga svojih akcij in je po izgubi svojega trgovinskega monopola 1833 obdržala v Indiji v rokah administracijo po uradnikih-najemnikih, dokler ni strahovita vstaja sepojev 1857/58 Anglijo primorala, da družbo razpusti. Pa tudi angleško državno uradništvo je ostalo Indcem popolnoma tuje. Pred vojno je imela Anglija v deželi 77.000 vojakov in par tisoč uradnikov; vseh Angležev je v Indiji 220.000. Arijska plemena cenijo na 240 milijonov duš, Dravide na 64 milijonov, mongolska plemena pa na 22 milijonov duš. Po veri je 220 milijonov hindujscev, 60 milijonov muslimanov. Dežela je zemljepisno in etnografično silno raznolika in raznorodna. Zato nikdar ni bila celotna politična enota. Budistovski kralj Asoka je l. 250 pred Krist. združil pretežni del dežele pod svojo vlado le začasno in muslimanski veliki močuli (Akbar 1550) so jo strnili v enotno državo bolj zunanje nego notranje. Razen verskih, zemljepisnih in plemenskih razlik delijo ljudstvo še socialne. Prastare kaste so zavzele nove oblike in so se bolj razvile. Vsak poklic tvori trdno kasto s posebnimi zakoni. V posamezni kasti je zopet cela vrsta stopenj, tako da se n. pr. član fevdalne kaste ne sme poročiti niti s pripadnikom kmetijske kaste, niti s takim fevdalcem, ki zavzema v njegovi kasti nižjo stopnjo. V marsikaki pokrajini štejejo do 1200 kast. V tej silni razcepljenosti je ključ do skrivnosti, zakaj je Anglija nazunaj tako lahko obvladala to velikansko množico.

Zakaj vstaja Indija?

Silno globoki in bolesteri so morali biti vzroki, da se je vsa ta pestrost plemen, kast in pokrajin znila v revolucionarno enoto in šla v boj za neodvisnost Indije. Anglija je v Evropi in svojih šolah sama vzgojila četo inteligence, ki vodi to gibanje. Poslala je v vojno »za svobodo narodov« indijske polke. — To je bič, ki jo tepe. Do nedavno so bili Indijci brez vsakih političnih pravic. Na čelu dežele stoji podkralj, njemu ob strani državni svet, ki je sestavljen po veliki večini iz uradnikov Evropecev in faktično po birokratični tradiciji deželo absolutno vlada. Trije ali štirje zastopniki Indcev in Muslimanov v njem niso izvoljeni, ampak od vlade imenovani.

Množice so premalo zrele, da bi občutile to politično zatiranje, nje žene v boj socialna beda. Zemlja je teoretično last angleške vlade, ki se smatra za pravno naslednico velikih močulov. Zasebni lastnik ostane v posesti zemlje, če plača približno eno tretjino surovega donosa posestva državi. To strašno zemljiško rento imenujejo zemljiški davek. Dohodki indijske

uprave so bajno veliki, ne uporabljajo se pa za Indijo, marveč za Anglijo; v Indiji sami, ki državi nese ogromni proficit, pa Anglija naravnost skopari: Ni skoro nikakih javnih zavodov, muzejev, zbirk, knjižnic, nobenih ustanov za pobijanje lakote, ki v stalnih presledkih uničuje prebivalstvo celih pokrajin; ni zavodov za umobolne in gobavce, ki tavajo po stranskih ulicah velemest. Bolnice so redke, nezadostne, vodstvo je slabo, Pošte, železnice, kanali, naprave za namakanje se same vzdržujejo; tudi sodna uprava ne stane mnogo, ker jo plačajo Indijci z visokimi globami, kakršnih ne pozna nobena druga sodna uprava. Indijski denar gre v angleške žepe. Ali bomo sedaj razumeli, zakaj angleški proletariati ne nastopa revolucionarno proti kapitalizmu? Ker se redi od indijskih žuljev! Indijski kmet trepeče pred sušo — lakoto. Da dobi žito za posetev, mora često zastaviti vso bodočo žetev. Ni sicer povsod tako; v bengalskih pokrajinah je kmet trden. Še druga rana je: od najnižje kaste pa do duhovniških velekmotov ima vse v kleščah kramar, razposojevalec denarja, oderuh. Pod velikimi moguli niso mogli kmetu prodati zemlje, ščitil ga je »zakon o stalnih domovih«. Anglija je to postavo odpravila in izročila malega kmeta v roke pijavk.

Pa tudi domače rokodelstvo, obrt in industrija silno propadajo. Ubija jih angleška konkurenca. Kašmirske svilne in volnene izdelke, ki so jih rabili nekoč vsi evropski dvori, je izpodrinilo francosko in angleško blago. Proizvodnja volnenih izdelkov je bila do nedavna visoko obdavčena, ker je angleška vlada hotela ubiti indijsko industrijo in obrt. Tisti bajni pajčolani, imenovani »jutranja rosa«, ker so tako prozorni in se leskečejo kakor rosne kaplje na cvetovih, se ne smejo več izdelovati. Vzhodno-indijska kompanija je po načrtu delala na to, da očisti in razširi indijski trg za angleške izdelke. To umetno dušenje domačega gospodarstva je privedlo do dejstva, da so vsi intelektualni poklici zelo prenapolnjeni: malih upravnih in bančnih uradnikov, pravnikov, zdravnikov ima dežela preveč.

Ljudskih šol ni. Zasebniki in država vzdržujejo po velikih mestih nekaj šol, kolegijev in vseučilišč za cvet družbe. Dežela ima 94% analfabetov. Šol za stavbarstvo, strojništvo, arhitekturo, za industrijsko tehniko sploh ni.

Kmeta tlačijo fevdalec-država, oderuh in lakota. Razumniku je zaprta pot navzgor. Obrtnik in industrijec sovražita vlado, ki duši narodno gospodarstvo, mrzka jima je strogo sklenjena angleška družba, ki ga izključuje iz svojega kroga. Duhovska kasta pa želi osvobojenja, ker sovraži evropski duh, ki je popolno nasprotje indijskega svetozora. Vse kaste, vse stanovne in plemena napolnjuje misel, da je edina pot do novega življenja boj za neodvisno indijsko državo. Treba je bilo le, da je prišel silen duh, ki je združil vsa ta stremjenja v velikansko enoto in ji vlil dušo.

Gandhi in Ljenin.

Ta silni meč duha je Mahatma Gandhi, t. j. »sveti Gandhi«. Te podatke zajemamo iz poročila P. Ruweta v »Missions Belges de la Compagnie Jésus« (1921, str. 275). On ni bramin, ne pripada najvišji kasti, ampak je »benia«, član trgovske kaste. Po poklicu v Angliji izsolani odvetnik, je odličen poznavalec angleških postav in indijske kulture. Prvič je javno nastopil l. 1893 v borbi za pravice 160.000 indijskih kulijev v Južni Afriki. Bil je to boj posebne vrste. Edino orožje je bilo v geslu: Non-cooperation! Ne sodelovati! V tem geslu se odraža cel svetovni nazor Gandhijev.

Čudna revolucija je to! Gandhi uči: Ne prelivajte krvi. Ne delajte zlega svojim zatiralcem, ne sovražite jih. Sam pravi, kot poroča B. Watson v dnevniku »New York Call«: »Ne svetujem Indiji, naj ne uporablja nasilja, zato, ker je šibka. Hočem, da to dela v zavesti svoje notranje sile in kreposti. Hočem, da Indija spozna, da ima dušo, ki ne more umreti in da se more zmagoslavno dvigniti nad vsako fizično šibkost, da osramoti vsako fizično moč sveta. Verujem, da je dano Indiji veliko poslanstvo v svetu, da dokaže človeštvu moč nenasilja, moč pravice, ne da bi pri tem držala v rokah meč ali bajonet. Nenasilje v dinamičnem smislu pomeni za vestno trpljenje. Ne pomeni, da se popolnoma podvržeš volji zlotvorca, ampak da postaviš v so dušo proti volji tiranovi.« — Razumeti moramo te besede najbolje v luči pridige na gori. Tristo milijonov ljudi naj gre po svojo pravico po potih ljubezni in ne po poti nasilja, za Kristom, ne za Cezarjem. V ideji nenasilja ni tolstojanske lene in resignirajoče pasivnosti; to je tiha, v sebi rastoča, ekspanzivna sila, ki prebije skladovje z doslednostjo padajočega slapa. »Duha ne ubijajo, o bratje!« Ta ideja ni bojevita, gradi, ustvarja, uklanja volje. V tem, da narod »položi vso dušo« proti nasilju, je nova, vzvišena metoda boja, je zmagava duševnosti proti tvari.

Gandhi je že dokazal, da more na ta način nenasilje zmagati. Z grozo slišimo o njegovem boju v Afriki proti grozodejstvom Angležev napram indijskim proletarcem-služjem. Nikdar se v dolgih letih ni zatekel k nasilju, marveč postava: Delaj dobro onim, ki te sovražijo, je oživela. Trikrat, — prvič ob izbruhu epidemije, drugič ob vstaji črnec, tretjič v burski vojni — je prihitel Gandhi z Indiji Angležem na pomoč. Bil je odlikovan, — ko pa je začel zopet z gibanjem za nesodelovanje, so ga zaprli. Ni mogoče povedati, koliko trpljenja je ta asket pretrpel.

Non-cooperation je absoluten odpor, udeležiti se kateregakoli delovanja — političnega, socialnega, vzgojnega, gospodarskega, ki je za angleško vlado bistveno. Gandhi je dal Indiji sledeča navodila: 1. Dolžan si odložiti vsako angleško službo, dostojanstvo,

odlikovanje; 2. odkloni sodelovanje pri upravi dežele; 3. ne plačuj davkov, ne pokori se ukazom vojaštva in stražnih sil; 4. zapusti državne šole; 5. ne brigaj se za državna sodišča in ustanovi lastna sodišča; 6. bojkotiraj tuje blago. Cilj gandhizma pa je: priboriti Indiji politično neodvisnost, — zatreti razcepljajoči duh kaste — odpraviti alkoholizem. Zadnji veliki cilj pa je Gandhi sam označil tako-le: »Moje življenje je posvečeno Indiji po sredstvu ne delati nasilja, ki je, kot verujem, korenina resničnega hinduštva. Z gotovostjo verujem, da ima Indija poslanstvo v svetu, — moj nazor ne pozna zemljepisnih meja. Imam v to poslanstvo živo vero, ki presega celo moje ljubav do Indije.«

Orjaška, skoro nadčloveška se dviga postava indijskega asketa in revolucionarja na obzorju. Kaka razlika od hladnega računarja Ljenina, vodnika rdečih armad, diplomata, ki rafinirano uporablja vso prebrisanost diplomacije, teror vojnih sodišč, da doseže svoj cilj! Sredstva so druga, pa tudi cilj: Tam zmagaja duha, tu skeptični materializem. Tam velika ljubezen do človeka, tu pa doktrinarska dedukcija, da je spričo železne nujnosti razvoja kapitalizem zaključil svojo pot in zato bo proletarijat otvoril v vrsti družabnih redov zopet nov družabni red, komunizem. To je duša skeptika Ljenina, — a ne duša Rusije.

Gandhijevi uspehi. — Represalije. — Izgledi.

Prvi zgodovinski uspeh Gandhijev (zanimivo je, da je ta mož svojčas bil v korespondenci z L. N. Tolstom) je bil, da se je zvezal z Mahomet Aljlem, muslimani; dva stoletja sovražni si verstvi se danes borita za iste cilje. Členi veriže med hindujskim, moslemskim in ruskim svetom so se sklenili, da si gandhizem tako po svojem mentalitetu kakor po postanku popolnoma neodvisen od boljševizma, ki igra tu samo vlogo posredovalca med moslimi in hindusi. V Indiji sami pa Gandhi žanje uspeh za uspehom. Bojkot je uspel: v Manchesteru so morali zapreti radi njega 51% tkalnic! V »Europe Nouvelle« beremo glede tega sledeče zanimive podatke: Indija je glavni vir sirovin za angleško industrijo in istočasno njeno glavno tržišče za industrialne izdelke. Indijske sirovine se v Angliji predelujejo in potem zopet v Indijo izvažajo. Vsled bojkota se je zmanjšala tako dobava sirovin kakor sprejemljivost indijskega trga za angleški izvoz. Vsled Gandhijeve iniciative se po indskih domovih zopet suče kolovrat — »čarka« — in Indci nosijo zopet doma setkano obleko, ki izravnuje kaste kot nekaj simbol narodnega zedinjenja. Posledice opisuje najbolje »Manchester Guardian«; L. 1921. je v Kalkuti ležalo 100.000 bal neprevzete bombaževine, v Bombaju pa 65.000. Izgube na neprevzetem blagu so znašale L. 1921. pol milijarde funtov šterlingov! Ves čas, kar vlada bojkot, to je zdaj poldruho leto, se

ni v Angliji ničesar več naročilo. Leta 1913. je Anglija izvažala v Indijo 3 milijarde 189 milijonov jardov tkanin, l. 1920. samo še 1 milijardo 474 milijonov, l. 1921. pa se je poslednja številka znižala za polovico in še to ni namenjeno za domačine. Kako to silno vpliva na brezposelnost na Angleškem, si lahko mislimo. Državna vseučilišča so brez gojencev, celo zasebni jezuitski kolegij v Kalkuti je zaprt. Pristaši gandhizma so izstopili iz državnih služb, kar je nenadomestljiva izguba v upravi, koje višji funkcionarji ne znajo indijskega jezika in nravi in so neobhodno navezani na domače pomožno uradništvo. Spori se poravnava pred domačimi sodišči, ako pa s silo pritirajo domačina pred angleško sodišče, odgovarja: »Nimam kaj izpovedati.« Davki se ne plačujejo. Silno orožje gandhistov je hartál. Hartál, ki je pravzaprav verski post, pomeni obenem takojšnje in popolno ustavitve dela. Ko je prišel januarja 1921 v Indijo vojvoda od Connaughta, da otvori »knežjo in državno zbornico«, so ga v Madrasu sprejeli tako-le: trgovine so bile zaprte, promet ustavljen, vsi ljudje doma, ulice prazne. Isto se je zgodilo letos pri obisku angleškega prestolonaslednika. Hartál je na dnevnem redu, če je narodni praznik, če zapro propagandiste itd. V boju proti alkoholizmu je prišlo do težkih spopadov, n. pr. v Nagpuru, kjer so gandhisti hoteli zapreti vse krčme, tako da je moralo nastopiti vojaštvo. Točenje alkoholnih pijač v Indiji je namreč državni monopol in abstinentsko gibanje prizadeva erarju več sto milijonov funtov šterlingov izgube. Gibanje je organizirano. »Kishan Sabbas« (zveza poljedelcev) šteje že 6 milijonov kmetov, 21 milijonov ljudi je zapriseglo, boriti se za neodvisno Indijo. Po deželi ustanavljajo narodne šole; Rabindranath Tagore, ki sicer ne stoji v političnem gibanju, je daroval zanje vso Noblovo nagrado.

Danes že dejansko obstoji v Indiji narodna vlada poleg angleške. Koncem decembra 1921 se je vršil narodni kongres, ki je imenoval Gandhija diktatorjem in postavil pokrajinske vlade. Kongres je izrekel načelo, da je sila dovoljena v obrambi pred napadi. Osrednja vlada je imenovala poslanike v Washingtonu, New Yorku in Čikagi. Razni polki spahije so stopili v službo narodne obrane in očitno nosijo njen znak.

Anglija je odgovorila z represalijami. Lani že je pozvala guvernerja Siuha, naj da zapreti Gandhija; guverner se je raje odpovedal službi. Mnogo drugih vodnikov je v ječah. Predsednik narodne zbornice Chitta Ranjan Das z ženo in hčerko, bratje Ali, Pundif Moti Sal, Nehru, dr. Saifudin Kičlev, izdajatelj dnevnika »Neodvisnost« so zaprti. Zadnji je, sodeč po rodbinski končnici in imenu najbrž Tatar iz Rusije. Čikaški poslanik dr. N. Krishna poroča, da je dobil šifrirano brzojavko, »da je bilo v Kalkuti ustreljenih po prekem sodu 700 Indijcev, zadav-

ljenih 200, okrog 20.000 zaprtih. Stotine hiš je v razvalinah. Washingtonska konferenca je blebetanje, dokler je ena petina človeštva pod angleškimi jarmom.

Silno razburjenje je nastalo, ko so dne 19. novembra 1921 Angleži podušili 147 vstajskih vojnih ujetnikov iz Moplaha. Zgnetli so jih v živinski vagon, ga nato plombirali in ga v najhujši vročini prevažali preko južne Indije. Ko so odprli voz, je mogel generalni zdravnik ugotoviti, da so vsi mrtvi vsled solnčarice, žeje in zadušenja. Takoj je mohamedanska revolucijska delavska stranka »Akali Dal« proglasila stavko in njej je sledil hartál v vseh hindujskih velemestih. Vsako nasilje pa rodi nov odpor in vedno več milijonov se zgrinja okrog Ghandija.

Plaz se je utrgal, ne ustavi ga več nikdo, ker je v njem dinamična sila. Indija gre nasproti popolni neodvisnosti; upajo, da se najkasneje čez 10 let ustanovi neodvisna federacija indijskih držav.

P. Mjs. O. F. M.

Socialna izobrazba.

Vprašanje ljudske univerze je pri nas zadnji čas postalo zelo aktualno. V Mariboru so začeli s predavanji, prof. Ozvald pa zahteva za tako akcijo temeljite organizacijske predpriprave ter priporoča za zgled ustrojstvo ljudskih visokih šol na Danskem. Morebiti bo iniciatore zanimalo, kako je ustrojena ljudska visoka šola na Angleškem. Iniciativa, vodstvo in organizacija leži tu v rokah ne države, ne vseučilišč, ampak zadržig in delavskih strokovnih zvez. Strokovna zveza in razne delavsko-prosvetne organizacije so v to svrhu združene v Workers' Educational Association, s katero univerze sodelujejo. V tej sredi so se polagoma razvile tudi najpripravnejše metode. Načelo je bilo, da ne sme univerza vsiljevati delavcem, kaj smatra za nje za potrebno, ampak narobe. Izreklo se je naravnost: »Dokler Oxford (univerza) ne uvidi, kaj mi potrebujemo in hočemo, ne more za nas sploh ničesar storiti.« Delavstvo noče predavanja (lecture), ampak metodo razgovora (class). Vsa vprašanja ljudske izobrazbe rešuje mešani odbor iz 7 zastopnikov univerze in 7 zastopnikov W. E. A. Spočetka so se obravnavale skoro samo teme iz narodno-gospodarske vede in gospodarstvene zgodovine, zdaj se zahteva tudi modroslovje in literatura ter biologija in antropologija. Posamezni kurzi slone na samoupravi, to se pravi, da leži odgovornost za potek in uspeh na slušateljih, ki tudi določajo snov in si izbirajo sami učitelja. Način sploh ni uniformiran; imamo kurze, v katerih se obiskovalci obvezujejo, da določeno snov pod vodstvom enega učitelja obdelajo v enem letu, imamo pa tudi kurze, v katerih 15—32 slušateljev obdeluje izvestno panogo tri leta. Kurzi bolj uspevajo nego posamezna, med seboj organično nezvezana predavanja; slone pa vsi kurzi na »delovni

skupnosti« med univerzo, oz. docentom, delavci in državo, ki mora gibanje gnotno podpirati. Vsa organizacija in metoda se ni pojavila čez noč kot dograjen program, ampak se zelo polagoma razvila. — Razpravo o tem prinaša »Soziale Kultur«, 11.—12. zv., 1921, München—Gladbach.

Socialno vprašanje in gibanje.

Mednarodni delovni letopis. Mednarodni delovni urad v Ženevi pri Zvezi narodov je objavil letopis, v katerem so zbrani podatki o organizaciji Zveze narodov, o mednarodnem delovnem uradu in o vladnih delovnih uradih v raznih državah. Drugi del letopisa tvorijo podatki o mednarodnih in državnih organizacijah delodajalcev in delojemalcev, nadalje podatki o zadržnem gibanju v mednarodnem svetu in po posameznih državah. Gradivo je iz leta 1920. Razvidno je, da se organizacije delodajalcev in delojemalcev razvijajo vzporedno. Obe nosita v sebi stremljenje, vedno hitreje strniti sile v velika mednarodna telesa. Vendar je v tem bistvena razlika, da so delodajalci redoma združeni v enotni fronti, medtem ko je delavstvo v mednarodnem svetu in po posameznih državah razcepljeno v razne strokovne skupine, ki se med seboj pobijajo. — Glavna organizacija delodajalcev je, kakor poroča letopis, Mednarodna industrijska federacija s sedežem v Bruslju, v Parizu sta Mednarodna trgovska zbornica in Mednarodna zveza agrarnih sindikatov. Razen teh organizacij obstojajo še razne mednarodne zveze za posamezne industrije, za železnice, orožarne, predilnice, stavbno stroko, konfekcije. Letopis prinaša obširno gradivo o najvažnejših delodajalskih vezeh po industrijskih državah. Med svetovnimi organizacijami delavstva stoji na prvem mestu Mednarodna strokovna zveza v Amsterdamu, kateri je decembra 1920 pripadalo 22 državnih zvez z nad 23 milijoni članov; amsterdamska zveza ima 23 mednarodnih tajništev po strokah in industrijah, od katerih ima 11 sedež na Nizozemskem, 9 v Nemčiji, 5 v Švici, 2 v Angliji (rudarji in tkalci), po eno tajništvo imajo Belgija, Francija, Italija in Avstrija. Tekom l. 1921, pa je številna in notranja moč te zveze zelo padla, ker ji je znaten del članstva prevzela moskovska zveza rdečih sindikatov. — Na drugem mestu stoji v mednarodnem delavskem gibanju Mednarodna zveza krščanskih delavskih sindikatov v Utrechtu. Štela je koncem 1920 nad štiri milijone članov in devet mednarodnih tajništev, in sicer za sledeče stroke: za stavbno, lesno, železniško, prometno, živilsko, grafično, kovinarsko, tobačno in predilniško stroko. Jedro krščanske strokovne internacionale tvorijo nemški, italijanski, belgijski, nizozemski in francoski delavci. — Štirinajst zvez po raznih državah ne pripada nobeni mednarodni organizaciji,

med njimi tudi ameriška delovna zveza. — Letopis nudi bogato gradivo, ki seveda ni popolno in najbrž ne povsem zanesljivo, ker imajo strokovne organizacije interes na tem, da ne kažejo svoje moči, oziroma nemoči. Vendar pa že vir, iz katerega izhaja delo, jamči vsaj za razumno objektivnost. Knjiga je važen pomoček vsem, ki hočejo na podlagi gradiva motriti mednarodne boje na polju dela.

Konferenca socialistov petih držav (Belgije, Nemčije, Francije, Anglije in Italije), ki se je vršila februarja meseca v Frankfurtu, je sklenila resolucijo: 1. da ima Nemčija sicer vzpostaviti razrušene kraje, da pa se je pri tem treba ozirati na njeno finančno sposobnost; 2. da se ima ustanoviti mednarodni finančni institut za vzpostavitev svetovnih financ; 3. da se imajo vsi medzavezniški dolgovi črtati; 4. da se ima ustanoviti mednarodno razsodišče, ki bo razsojalo spore, nastale na podlagi gospodarskega obnovitvenega programa in 5. da ima delavstvo na novo vojno odgovoriti z generalnim štrajkom. — Kakor se vidi, resolucije niso bogvekak socialno-radikalne. Zastopani so bili delegati amsterdamske ali londonske (komunisti bi rekli socialpatriotske) in dunajske (napol socialpatriotske, napol komunistične) internacionale. Glede na glavno vprašanje: združitev vsega proletariata, so se pokazale stare težkoče, ker se londonska internacionala nikakor ne more pomiriti z moskovsko, pač pa se je sklenilo, da se čimprej skliče v Berlinu konferenca izvršilnih odborov vseh treh internacional, na kateri mislijo pristaši londonske internacionale od komunistov brezpogojno zahtevati izpremembo terističnega ruskega boljševiszma. R. P.

Delovna dolžnost v Bolgariji. — Kakor druge države, je izšla tudi Bolgarska gospodarsko izčrpana iz svetovne vojne. Ker ji nizki tečaj njenega denarja ne dovoljuje, da bi iz rednih dohodkov obnovila in popravila zanemarjene ceste, železnice in druge javne naprave, je posegla vlada po najradikalnejšem sredstvu: uvedla je z zakonom splošno delovno dolžnost. Njen namen je pritegniti vse delovne moči naroda k obnovi v vseh panogah gospodarstva: k gradnji železnic, cest, javnih stavb, izsuševanju močvirij, uravnavi rek itd. Splošni delovni dolžnosti so podvrženi vsi državljani, in sicer moški, stari nad 20 let, za dobo enega leta, ženske nad 16 leti pa za šest mesecev. Poleg tega pa pozna zakon še začasno delovno dolžnost, kateri so ob izrednih prilikah (elementarni naravni dogodki) zavezani moški od 20. do 50. leta. Vlada jih lahko vpokliče za čas štirih tednov na delo za občekoristne svrhe. — Delovno dolžnost mora vsak zavezanec izvrševati osebno in se nikakor ne more odkupiti. Popolnoma oproščeni so le bolniki in zakonske žene, skrajšana pa je delovna doba onim, ki vzdržujejo domače in sinovom najrev-

nejših rodbin. Zavezanci naj se pripravljajo za svojo delovno dobo v šolah, ki naj se zanje ustanovijo (vzorna gospodarstva, delavnice, sadovnjaki i. dr.). Delovno službo vodi generalno ravnateljstvo pri ministristvu javnih del, kateremu so podrejeni okrajni sveti, ki porazdeljuje delo in delavce. — Vpoklicani so zavezani pod strogi kaznimi (ječa do 3 let in globa do 10.000 levov) odzvat se pozivu. Vsak (razen najrevnejših) prinese s seboj orodje, sestavijo se oddelki po 50 mož in ti se dodelijo posameznim delovnim panogam: poljedelstvu, obrti, rudarstvu. Delo vodi tehnično osebje. Kakor trdi poslaniški tajnik Nikolov v Leipziger Neueste Nachrichten, se ta zakon z uspehom izvaja. — Medtem ko je po dosedanjem nazoru pač država lahko razpolagala z življenjem svojih članov, ni pa smela poseči po njihovem imetju in delovni sili, vidimo ravno v tej splošni delovni dolžnosti stremljenje združiti enkrat vse narodove sile za pozitivno ustvarjajoče, produktivno delo, ki naj poveča dobrobit družbe in posameznikov. V. K.

Gibanje vzhodnega proletariata. Ruski komunizem je že od nekdaj stremel za tem, da pronikne ideja organizacije proletariata med Turkotatare, Mongolce, Korejce, Japonce, Kitajce, Indce itd. Zadnji čas pa se je to gibanje očitno pod vplivom oslabitve komunizma na zapadu še posebno oživilo. V znamenju te ideje se je vršil januarja in februarja meseca v Peterburgu kongres delovnega ljudstva daljnega vzhoda, v Moskvi pa kongres mladinskih organizacij vzhoda. Iz poročil na prvem kongresu posnemamo, da je vsa stvar še močno v povojih, in to celo na Japonskem, ki je najmočnejša kapitalistična država na vzhodu. Japonski proletariati se je v dobi 1914—1919 pomnožil za 50%. Posebni znak japonskega proletariata je ta, da se drži še stare celovske oblike. Tudi sestoji polovica japonskega delavstva iz delavk, ki delajo le 2—3 leta v mestu, pa se potem vrnejo na deželo, tretjica pa je reakcija tako močna kakor v malokateri drugi deželi. Ruski komunisti priporočajo japonskemu delavstvu ostri boj na legalnih tleh parlamenta za demokratizacijo države. Obstojata tudi proletariati kmetijskih najemnikov, ker celih 69,4% vseh japonskih družin poseduje samo okoli 2 joha zemlje kot kolonat veleposvestva. — Na Kitajskem so tla za komunizem v evropskem smislu še slabša, ker večina kmetov živi v patriarhalnem srenjstvu in manjka tako veleindustrije kakor veleposvestništva, ki pospešuje razredno organizacijo proletariata. — Najbolj ugodna tla so za komunizem v Koreji, kjer pride v poštev nacionalno gibanje zoper japonsko tujevladje, ki se je v obliki velike »Japonske kolonizacijske družbe« polastilo večine vse zemlje. — Mladinski kongres pa je neugodna razmere za razvoj proletarskega gibanja na daljnem vzhodu še bolj rezko pokazal. Ja-

ponska buržoazija je osnovala mladinske fašistovske organizacije, ki štejejo več milijonov članov. — Kitajskega industrijskega proletariata štejemo okoli 2 milijona, v malem rokodelstvu pa ravno toliko. Razmere so suženjske, delavnik znaša povprečno 12 ur, mladinskega varstva sploh ni. — Nad Mongoli vlada budistovska duhovščina in fevdalni knezi. — Ruski komunizem stremi za ustvarjenjem enotne organizacije tudi med daljnjevzhodnimi narodi in ne bo tega cilja izgubil izpred oči. (Po ruskih komunističnih virih.)

Primorsko.

Zadružništvo med primorskimi Slovenci. V Julijski krajini obstojajo tri močna združna središča: Združna zveza (prej »Goriška zveza«) v Gorici, Kmetijska zadruga v Trstu in Združna zveza v Trstu. Po številu članic in prometu je najmočnejša Združna zveza v Gorici, ki združuje 140 zadrug. V posebnem konsorciju ji je pridruženih tudi 00 stavbnih zadrug, ki obnavljajo po vojni porušeni pas debele. Posebno za tržaško okolico pomembna je Kmetijska in vrtnarska zadruga v Trstu, katere glavni cilj je, zavojevati tržaški trg. Ta osrednja zadruga ima 26 podružnic v okolici Trsta, pa tudi v slovenskem delu Istre. Potom zelenjadnega oddelka vnovčuje zelenjavo in sadje, potom mlekarkega pa mleko; ima lastne razprodajalnice na tržaškem trgu. Podružnice imajo po večini značaj kmetijskih konsumov, vendar pa tudi mnogo prodajajo centrali. Združna zveza v Trstu združuje v nasprotju z Goriško le kreditne zadruge. Zdi se, da se napori, da se vse zadružništvo spoji v enoto, niso še obnesli. Posebne potrebe posameznih pokrajinskih enot bodo najbrž prinesle odločitve v tem smislu, da se stvori enotna zveza slovanskih zadrug, a dosedaj obstoječa središča si razdelijo delokrog.

—r—

Revije.

»Nrvnost in marksistični kolektivizem« je naslov dveh razprav v »Delavskih Novicah«, v katerih »Catholicus« odgovarja na naše članke o odnosu med vero, oziroma etičnimi smernicami krščanstva in socializmom. S to stvarno pisano kritiko se bomo pečali prihodnjč.

Mladika. L. III. št. 1. Gorica, Via Carducci 4. — Pustimo literarni del in si ogleimo poučni. Belé opisuje osebo in delovanje O. Ivana svetokriškega, dr. Budal piše o Dantaju, dr. Res o Leonidu Andrejevem; v kulturnem vestniku nas bo najbolj zanimala Rejčeva študija o sociologiji in veri iz 19. stoletja, ki se bo nadaljevala, Rejec postavlja problem: »Vrhovno vprašanje med sociološkimi vprašanji je: v kakšnem razmerju je do človeške kulture vera? Koliko posega vera

v bistvu kulture? Koliko prispeva k njenemu napredku? Ali je pa celó vera, ki razodeva kulturi smisel in smoter ter meri vrednost njenih dobrin?« — Svoje vrste senzacija pa je članek Drag. Godina: Vera in komunizem. Pisec, ki stoji na stališču kolektivizma (komunizma) pravi glede tega problema jasno: »Za zgradbo komunističnega gospodarstva je verska krščanska morala tako neobhodno potrebna, da bi jo bilo treba celó ustvariti, ako bi ona do sedaj še ne bila na svetu.«

Zbornik svečnikov sv. Pavla. Leto II., št. 9—12. Gorica. — Dekan Lavrič piše o vodstvu Marijinih družb, dr. Brumat o katehetu v novi dobi, B. M. o nalogah mladega duhovnika, ki naj se bori proti naraščajočemu materializmu in epikureizmu na deželi, za socialno preuredbo družbe in za osvobojenje proletariata, pri čemer se pa ne sme zanemarjati notranja posvetitev in samoaskeza. Nasproti Italijanom se priporoča izvestna lokavost in vlnudnost. »Pri Italijanih neredko več kot zakon velja čustvo.« — Globoka je razprava Ivana Rejca o socialni filozofiji krščanstva. Noben marksistični socialist se ne bo mogel odtegniti sili Rejčevih argumentov. Sploh gre tendenca goriških krščanskih kulturnih delavcev za tem, da se na eni strani socializem dematerializira, na drugi pa da katoličani pokažemo s praktičnim socialnim delom, da je naša vera eminentno socialna. — Na koncu imamo pregled fašistovskih nasilij nad cerkvijo na Primorskem. — Dr. Ličan daje praktična navodila za podrobno socialno delo: pospeševanje »Kmetijskih in delavskih zvez«, treznostnega gibanja in zadružništva. Zlasti treba organizirati oskrbovanje prebivalstva z manufakturo in obuvalom (»Čevljarska zadruga v Mirnu«).

Socialna zaščita dece in mladine. (Zbirka političnih, gospodarskih in socialnih spisov. — IX. zvezek.) Spisal Francé Goršič. Ljubljana 1921. — Temeljita brošura s pregledom o sirotah, nezakonski deci in stanju mladinsko-zaščitnega dela v Sloveniji sploh. Natančnejša kritika prihodnjč.

Socijalni Preporodaj. Službeni organ ministarstva socialne politike, God. II, br. 1. — Neslužbeni del: Zaščita radnika i naš zakon o radnjama (Radovanović), Izbor poziva (Kosić), Dupunska nadnica na porodico i kompenzacione blagajne (D. Jeremić), Moji utisi o »Domu slepih« v Zemunu (J. Kopal), Neizlečiva duševna bolest kao uzrok za razvod braka (dr. Kazimirović), Socijalni red i naši učitelji (Miletić), Medjunarodni kongres za zaščitu dece u Briselu (dr. Janovski).

Le Parlement et l'Opinion prinaša članek o stanovanjski krizi. V prejšnjih številkah se peča z usodo francoskih posojil v Rusiji in z njenim gospodarskim položajem.

Ženski vestnik.

Žensko delo v nemški industriji.

V listu »Deutsche Arbeit« poroča dr. Käthe Gaebel o sedanjem stanju ženskega obrtnega dela v Nemčiji. Številke, ki jih navaja za leto 1920., kažejo, da je žensko delo v primeri z letom 1919. začelo zopet naraščati. Posebno se je pomnožilo število delavk v industriji. Za primer navaja poročevalka številke iz leta 1913. Bilo je takrat: v tekstilni industriji 52%, v papirni industriji 32·6%, v strojni industriji 4·9%, v kovinski industriji 16·3%, v lesni industriji 13·8%; leta 1920. pa: v tekstilni industriji 60·5%, v papirni industriji 38·5%, v strojni industriji 10·5%, v kovinski industriji 22·6%, v lesni industriji 16·5%.

Zaposlovanje žensk z neprimernim delom (n. pr. pri parnih kotlih itd.) se je zopet omejilo na predvojno stanje. Osemurni delavnik je ženstvo povsod pozdravilo kot pravo blagodat, saj mora velika večina poleg pridobitnega dela opravljati tudi gospodinjstvo. Ravno tako dobrodošlo je ženskemu delavstvu prosto sobotno popoldne, a še bolj cela prosta sobota, ki so jo na željo delavk uvedla tekstilna podjetja na Virtemberskem. — Zanimivo je dejstvo, da se ženstvo v zelo majhni meri poslužuje svojih pravic glede

svojege zastopstva v obratnih svetih. Mnogokje niti ne pride do volitev, ker nobena delavka noče prevzeti mandata. Vsekakor gre tu v prvi vrsti za stanovsko manj zavodne in nepopolno organizirane delavke. Bolj se v tem oziru gibljejo domače delavke, med katerimi je že dokaj dobro izšolanih obratnih svetnic. — Domače delo se vedno bolj razvija v izključno žensko obrt, obenem pa trajno pada na obsegu. Na Saškem je bilo v tej obrti l. 1920. samo še 4179 delodajalcev proti 11.149 leta 1913, ter 68.000 delojemalcev proti 186.000 leta 1913. V lipškem okraju je padlo domače delo na petino prejšnjega obsega. Kot vzrok je smatrati deloma pomanjkanje odjemalcev (v čipkarski obrti), deloma pomanjkanje surovin in končno dejstvo, da dajejo delodajalci dragoceni material (predvsem tobak) le neradi na dom. Vsekakor pa je padanje domačega dela pripisati tudi uspehu boja delavskih strokovnih organizacij proti domačemu delu. Čimdalje bolj se vklepa domače delo tudi v tarifarno gibanje; vsekakor gre večinoma bolj proti tarifam domačih delavcev nego zanje. Plače domačega delavstva večinoma še vedno zelo zaostajajo za plačami ostalega delavstva, zato delavstvo nujno zahteva, da se ustanove plačilni uradi, ki naj uredijo mezdne razmere.

—a.

Cenjani naročnik!

„Socialna Misel“ si je v kratkem času svojega obstoja pridobila toliko naročnikov in prijateljev, da tudi v tem oziru gotovo ne zaostaja za nobeno drugo slovensko revijo. Zlasti število naših sotrudnikov je tako narastlo, da bomo mogli spričo preobilice materiala, ki ga imamo na razpolago in ki se nam še obeta, le tedaj zadostiti svoji nalogi, če bomo list povečali ali ga vsaj še nadalje v dosedanjem obsegu izdajali. Ker so tiskarniški stroški ponovno in to pot za več kot eno četrtino narastli in ker naročnine nikakor ne želimo povišati, nam bo to le tedaj mogoče, če se število naših naročnikov vsaj podvoji. Ako se to ne zgodi, bomo primorani skržiti list od 4. številke dalje redno na 24 strani, kar bi nam bilo zelo neljubo, ker nam bo potem gradivo zaostajalo in bomo izgubili marsikaterega cenjenega sotrudnika, pa tudi ne bomo mogli vseh aktualnih vprašanj temeljito obdelati, kakor smo to dozdaj skušali, da bi si naša revija priborila častno mesto v jugoslovanski in tudi v svetovni katoliški javnosti. Ker Vam je gotovo na tem, da ostanemo na višini, Vas v Vašem lastnem interesu prosimo, da pridobite vsaj še enega naročnika bodisi med posamezniki bodisi med našimi društvi, mi pa bomo storili vse, da revijo, kolikor je to v naših skromnih močeh, povzdignemo še više!

Dr. Gosar.

Fr. Terseglav.

Nova založba
Kongresni trg 19.

Pisarniške, šolske
potrebščine. Knjige.

**GOSPODARSKA
ZVEZA**

manufakturni oddelek
Ljubljana, Dunajska cesta 29
(na dvorišču).

**15 %
popusta.**

Velika zaloga češkega in
angleškega suknja za moške
in ženske obleke. Najlepša
izbira vsakovrstnih vol-
nenih, svilenih in druge
vrste rut. Zaloga usnja in
čevljev na drobno in na
debelo.

Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani

priporočila:

- Narodnogospodarski eseji.** Spisal dr. A. Gosar. Din 2'—.
- Rabojemno pravo.** Navodnik in zakon. Spisal dr. Franc Mohorič. Din 2'—.
- Občinsko posredništvo.** Navodnik in zakon. Spisal dr. Franc Mohorič. Din 4'—, vezan Din 5'—.
- Slovenski sadjar.** Ilustrovan list za pospeševanje sadjarstva. Uredil M. Humek. Letnik 1918 Din 12'—, letnik 1919 Din 10'—, Okoli 30 številok raznih posameznih letnikov 1914 do 1917 Din 15'—.
- Osnovni nauki iz astronomije** (Kozmografija). Spisal Jožef Reisner, gimnazijski profesor v Ljubljani. Din 6'—.
- Knjiga uradnih vlog.** Obrazci političnih, vojaških, finančnih (davčnih) sodnih in drugih uradnih vlog za vsakdanje potrebe. Zbral Janko Dolžan. Din 5'—.
- O zemljiški knjigi, konverzijah, testamentih, tozadevnih pristojinah in o pristojinah pri vpisu v trgovski in združni register.** Z dodatkom iz leta 1922. Cena Din 12'—.

Kršćanski proletarec

se oklepa le svojih gospodarskih združnih organizacij
in kupuje vse svoje potrebščine le pri teh.

➡ Vsak član ➡

I. delavskega konsumnega društva

ima pravico kupovati blago v katerikoli prodajalni te
zadruga. Člani z dežele, ki pridejo v Ljubljano, naj ne
pozabijo posetiti združne kleti na Kongresnem trgu
št. 2, kjer bodo najbolje in najceneje postreženi s prist-
nimi domačimi vini.

Združne prodajalne so:

1. v Ljubljani, Kongresni trg 2,	19. Nova sela pri Kočevju,
2. „ „ Dunajska cesta 36,	20. Trbovlje II,
3. „ „ Zaloška cesta 15,	21. Poljčane,
4. „ „ Celovška cesta 1,	22. Makole,
5. Vič - Glince št. 214,	23. Ljutomer,
6. Dev. Mar. v Polju,	24. Maribor,
7. Svetje - Medvode,	25. Studenci pri Mariboru,
8. Škofja Loka,	26. Ruše,
9. Kranj,	27. Brezno ob Savi,
10. Križe pri Trziču,	28. Prevalje,
11. Trzič na Gorenjskem,	29. Mežica,
12. Domžale,	30. Črna,
13. Mengeš,	31. Sv. Križ pri Kostanjevici,
14. Šmartno pri Litiji,	32. Cerklje,
15. Sv. Križ pri Litiji,	33. Krmelj,
16. Bloke - Nova vas,	34. Št. Janž, Dolenjsko,
17. Bloke - Podvelki vrh,	35. Jagljenica pri Radečah,
18. Struge,	36. Semič.